

NÁDORY
ADOLESCENTŮ
— A —
MLADÝCH DOSPĚLÝCH

Viera Bajčiová
Jiří Tomášek
Jaroslav Štěrba
a kolektiv

NÁDORY ADOLESCENTŮ — A — MLADÝCH DOSPĚLÝCH

Viera Bajčiová
Jiří Tomášek
Jaroslav Štěrba
a kolektiv

Upozornění pro čtenáře a uživatele této knihy

Všechna práva vyhrazena. Žádná část této tištěné či elektronické knihy nesmí být reprodukována a šířena v papírové, elektronické či jiné podobě bez předchozího písemného souhlasu nakladatele. Neoprávněné užití této knihy bude trestně stíháno.

MUDr. Viera Bajčiová, CSc., MUDr. Jiří Tomášek, prof. MUDr. Jaroslav Štěrba, Ph.D., a kolektiv

NÁDORY ADOLESCENTŮ A MLADÝCH DOSPĚLÝCH

Hlavní autoři a editoři:

MUDr. Viera Bajčiová, CSc., prof. MUDr. Jaroslav Štěrba, Ph.D., MUDr. Jiří Tomášek

Autorský kolektiv:

MUDr. Dagmar Adámková Krákorová, MUDr. Viera Bajčiová, CSc., MUDr. Pavla Bothová, Ph.D., prof. MUDr. Lubomír Elbl, CSc., doc. MUDr. Vuk Fait, CSc., MUDr. Lenka Foretová, Ph.D., MUDr. Viktor Hartoš, Ph.D., prof. MUDr. Hana Hrstková, CSc., MUDr. Edita Kabičková, MUDr. Ivo Kocák, Ph.D., MUDr. Iлона Kocáková, Ph.D., Ing. Daniela Kodytková, MUDr. Lucia Kútníková, MUDr. Petr Lokaj, MUDr. Olga Magnová, MUDr. Zdeněk Mechl, MUDr. Denisa Mendelová, prof. MUDr. Vladimír Mihál, CSc., MUDr. Peter Múdry, Ph.D., RNDr. Jan Mužík, Ph.D., MUDr. Jaroslav Němec, CSc., MUDr. Zdeněk Pavelka, Mgr. Kateřina Pavelková, MUDr. Katarína Petráková, Ph.D., MUDr. Ingrid Rejdová, prof. MUDr. Jaroslav Štěrba, Ph.D., doc. MUDr. Petra Tesařová, CSc., MUDr. Jiří Tomášek, MUDr. Kateřina Toušová, Ph.D., Mgr. Irena Vlčková, MUDr. Karel Zitterbart, Ph.D.

Recenzenti:

Prof. MUDr. Jan Starý, DrSc.

Prof. MUDr. Jiří Petera, Ph.D.

Vydání odborné knihy schválila Vědecká redakce nakladatelství Grada Publishing, a.s.

© Grada Publishing, a.s., 2011

Cover Design © Grada Publishing, a.s., 2011

Vydala Grada Publishing, a.s.

U Průhonu 22, Praha 7

jako svou 4620. publikaci

Technická spolupráce na přípravě publikace Ing. Daniela Kodytková

Odpovědní redaktori Mgr. Jan Lomíček, Mgr. Zuzana Lomíčková

Sazba a zlom Jan Šístek

Grafy a schémata dle předloh dodaných autory překreslila Jana Řeháková, DiS.

Obrázky 2.3, 4.9, 8.3, 8.6, 11.4, 13.6a,b, 16.4, 16.6, 16.9, 17.1, 17.3, 18.3, 19.2 dle předloh dodaných autory překreslil MgA. Radek Krédl.

Fotografie dodali autoři.

Počet stran 400

1. vydání, Praha 2011

Vytiskly Tiskárny Havlíčkův Brod, a.s.

Kapitola 3 vznikla díky podpoře grantu IGA MZ ČR č. NS/9997-4.

Autoři a nakladatelství děkují společností GlaxoSmithKline s.r.o., Schering-Plough s.r.o., Novartis s.r.o., Nadaci Krtek při Klinice dětské onkologie FN Brno a Nadaci Moravská onkologická iniciativa – MONKIN za podporu, která umožnila vydání publikace.

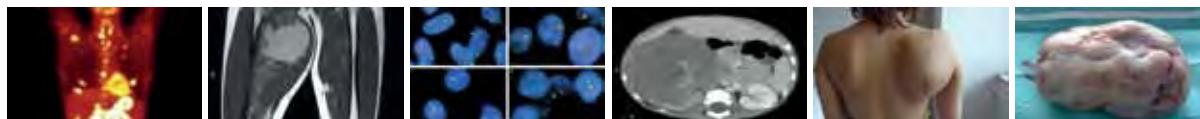
Názvy produktů, firem apod. použité v této knize mohou být ochrannými známkami nebo registrovanými ochrannými známkami příslušných vlastníků, což není zvláštním způsobem vyznačeno.

Postupy a příklady v knize, rovněž tak informace o léčích, jejich formách, dávkování a aplikaci jsou sestaveny s nejlepším vědomím autorů. Z jejich praktického uplatnění ale nevyplývají pro autory ani pro nakladatelství žádné právní důsledky.

ISBN 978-80-247-3554-2 (tištěná verze)

ISBN 978-80-247-7284-4 (elektronická verze ve formátu PDF)

ISBN 978-80-247-7285-1 (elektronická verze ve formátu EPUB)

Obsah

Seznam autorů	XVII
Zkratky	XIX
Úvod (<i>Viera Bajčiová</i>)	1
Definice adolescentního věku	1
Specifika nádorů u dospívajících a mladých dospělých	2
Problémy diagnostiky a léčby	3
Situace ve světě	3
Situace v České republice	4
Přežívající dětští onkologičtí pacienti (<i>childhood cancer survivors</i>)	5
Souhrn	6
Literatura	6
1 Epidemiologie nádorů u dospívajících a mladých dospělých	7
(<i>Viera Bajčiová, Jan Mužík, Daniela Kodytková</i>)	7
1.1 Úvod	7
1.2 Klasifikační systém, databáze	7
1.3 Incidence	8
1.3.1 Věkově specifická incidence	8
1.3.2 Incidence dle pohlaví	8
1.4 Typy nádorů	8
1.5 Trendy v incidenci	8
1.6 Přežití (<i>survival</i>) a mortalita	15
Souhrn	22
Literatura	22
2 Hodgkinův lymfom (<i>Jaroslav Štěrba</i>)	23
2.1 Úvod	23
2.2 Epidemiologie	23
2.3 Etiologie a patogeneze	24
2.4 Klinické příznaky	24
2.5 Diagnostika	25
2.6 Staging	26
2.7 Systémové příznaky	27
2.8 Prognóza	27

2.9	Léčba HL u dětí a mladistvých	27
	Souhrn	32
	Literatura	32
3	Non-hodgkinské lymfomy (<i>Edita Kabičková</i>)	35
3.1	Epidemiologie	35
3.2	Etiologie	35
3.3	Odlíšnosti NHL u dětí a dospělých	35
3.4	Klinické příznaky	36
3.5	Diagnostika	36
3.6	Léčba	38
	Souhrn	40
	Literatura	40
4	Leukemie	43
4.1	Akutní lymfoblastická leukemie (ALL) (<i>Vladimír Mihál</i>)	43
4.1.1	Úvod	43
4.1.2	Epidemiologie	43
4.1.3	Klinické příznaky	43
4.1.4	Věkově specifické rozdíly v biologii ALL	44
4.1.5	Rozdíly v léčebné odpovědi u dětských a dospívajících pacientů s ALL	46
4.1.6	Rozhodující faktory léčebného výsledku ve věkových podskupinách	48
4.1.7	Vyhodnocení časně léčebné odpovědi	50
4.1.8	<i>In vivo</i> rezistence nádorových buněk na léčbu	51
4.1.9	Monitorování léčby	51
4.1.10	Léčebný přístup k dobře definovaným podskupinám ALL	51
4.1.11	Závěry a doporučení	51
	Literatura	52
4.2	Akutní myeloidní leukemie (AML) (<i>Denisa Mendelová</i>)	53
4.2.1	Úvod	53
4.2.2	Epidemiologie	54
4.2.3	Etiologie AML	55
4.2.4	Biologie AML	55
4.2.5	Diagnostika a klasifikace	56
4.2.6	Prognostické faktory v léčbě AML	56
4.2.7	Léčba AML u dospělých	58
4.2.8	Léčba AML v dětských studiích	59
4.2.9	Pozdní následky	63
	Souhrn	63
	Literatura	63
4.3	Chronická myeloidní leukemie (CML) (<i>Denisa Mendelová</i>)	65
4.3.1	Úvod	65
4.3.2	Epidemiologie	65
4.3.3	Patogeneze	66
4.3.4	Klinické příznaky	66
4.3.5	Diagnostika	66
4.3.6	Průběh onemocnění	67
4.3.7	Stadia onemocnění	67
4.3.8	Prognostické faktory	67
4.3.9	Léčba CML	67
4.3.10	Molekulárně-biologická léčba CML	68
4.3.11	Historie léčby CML v dětském a adolescentním věku	68

4.3.12	Aktuální léčba CML v dětském a adolescentním věku	68
4.3.13	Hodnocení léčebné odpovědi na imatinib a jeho vliv na změnu terapie	69
4.3.14	Rezistence na imatinib	70
4.3.15	Transplantace kmenových buněk krvetvorby s redukováným přípravným režimem v léčbě CML	71
4.3.16	Srovnání léčby CML v pediatrii a v medicíně dospělých	71
	Souhrn	72
	Literatura	72
5	Myelodysplastický syndrom (Kateřina Toušová)	75
5.1	Epidemiologie	75
5.2	Etiologie a patogeneze	75
5.3	Klasifikace MDS v pediatrii	76
5.4	Juvenilní myelomonocytární leukemie (JMML) a ostatní myelodysplazie/myeloproliferace (MDS/MPS)	77
5.5	Refrakterní cytopenie (RC)	77
5.6	Refrakterní anémie s excesem blastů (RAEB), refrakterní anémie s excesem blastů v transformaci (RAEB-T)	78
5.7	Diagnostický přístup k MDS	78
5.7.1	Anamnéza	78
5.7.2	Krevní obraz	78
5.7.3	Vyšetření kostní dřeně	78
5.7.4	Cytogenetické a molekulárně-genetické vyšetření	78
5.7.5	Ostatní vyšetření	79
5.8	Prognostické faktory MDS	79
5.9	Léčba MDS	79
5.9.1	Podpůrná léčba	79
	Souhrn	80
	Literatura	80
6	Histiocytózy (Kateřina Toušová)	81
6.1	Histiocytóza z Langerhansových buněk (LCH)	81
6.1.1	Úvod	81
6.1.2	Epidemiologie	82
6.1.3	Klinické příznaky	82
6.1.4	Diagnostika	84
6.1.5	Prognostické faktory	84
6.1.6	Léčba	84
6.1.7	Pozdní následky	85
6.1.8	Perspektivy	85
6.2	Histiocytózy z mononukleárních fagocytů jiných než LC	85
6.2.1	Hemofagocytující lymfohistiocytóza (HLH)	85
6.2.2	Biologie a etiopatogeneze	85
6.2.3	Diagnostika	86
6.2.4	Léčba	86
6.3	Sinusová histiocytóza s masivní lymfadenopatií (Rosaiův-Dorfmanův syndrom, SRD)	87
6.3.1	Úvod	87
6.3.2	Etiologie	87
6.3.3	Klinické příznaky	87
6.3.4	Diagnostika	87
6.3.5	Léčba a prognóza	88
6.4	Retikulohistiocytom	88

Souhrn	88
Literatura	88
7 Sarkomy měkkých tkání (<i>Peter Múdry, Viera Bajčiová, Dagmar Adámková Krákorová</i>)	91
7.1 Epidemiologie	91
7.2 Etiologie	93
7.3 Klinické příznaky	94
7.4 Diagnostika	94
7.5 Klasifikace	96
7.6 Určení klinického stadia	97
7.7 Léčba	97
Souhrn	100
Literatura	101
8 Sarkomy kostí (<i>Dagmar Adámková Krákorová, Peter Múdry, Viera Bajčiová</i>)	103
8.1 Úvod	103
8.2 Osteosarkom	103
8.2.1 Epidemiologie	103
8.2.2 Etiologie	104
8.2.3 Biologie	105
8.2.4 Patologie	105
8.2.5 Příznaky	105
8.2.6 Diagnostika	106
8.2.7 Klasifikace	106
8.2.8 Určení rozsahu onemocnění (staging)	106
8.2.9 Léčba	107
8.2.10 Sledování pozdní toxicity léčby	108
8.2.11 Perspektivy	108
8.3 Nádory skupiny Ewingova sarkomu/PNET	108
8.3.1 Úvod	108
8.3.2 Epidemiologie	108
8.3.3 Etiologie	108
8.3.4 Biologie	108
8.3.5 Patologie	109
8.3.6 Klinické příznaky	109
8.3.7 Diagnostika	110
8.3.8 Klasifikace, staging	110
8.3.9 Prognostické a prediktivní faktory	110
8.3.10 Léčba	110
8.3.11 Sledování pozdní toxicity	112
8.3.12 Perspektivy	112
8.4 Jiné primární kostní nádory	112
8.4.1 Epidemiologie, etiologie, biologie	112
8.4.2 Patologie, příznaky, diagnostika, prognostické faktory	112
8.4.3 Léčba	113
Souhrn	113
Literatura	113
9 Nádory centrálního nervového systému (<i>Zdeněk Pavelka, Karel Zitterbart</i>)	115
9.1 Úvod	115
9.2 Epidemiologie	115
9.3 Etiologie	116

9.4	Klasifikace nádorů CNS, histologická diagnostika	116
9.5	Principy péče, účast v mezinárodních studiích	117
9.6	Klinické příznaky	117
9.7	Klinická a rentgenologická diagnostika	118
9.8	Laboratorní diagnostika, nádorová biologie	118
9.9	Léčba specifických typů mozkových nádorů	118
9.9.1	Embryonální nádory	119
9.9.2	Gliomy nízkého stupně malignity (LGG)	120
9.9.3	Gliomy vysokého stupně malignity (HGG)	121
9.9.4	Ependymom	121
9.9.5	Nádory ze zárodečných buněk	122
9.9.6	Kraniofaryngeom (KF)	122
9.9.7	Nádory hypofýzy	123
9.9.8	Gliomy mozkového kmene (BSG)	123
	Souhrn	124
	Literatura	124

10 Nádory ledvin 127

10.1	Nefroblastom (Wilmsův nádor) (<i>Viera Bajčiová</i>)	127
10.1.1	Epidemiologie	127
10.1.2	Etiologie	127
10.1.3	Klinické příznaky	128
10.1.4	Diagnostika	128
10.1.5	Léčba adultního Wilmsova nádoru	129
	Souhrn	130
	Literatura	131
10.2	Adenokarcinom ledviny (<i>Viera Bajčiová, Jaroslav Němec, Jiří Tomášek</i>)	132
10.2.1	Epidemiologie	132
10.2.2	Histologie	134
10.2.3	Etiologie	134
10.2.4	Klinické příznaky	135
10.2.5	Diagnostika	135
10.2.6	Biologické studie	136
10.2.7	Léčba	136
10.2.8	Cílená biologická léčba	137
10.2.9	Léčba recidivy karcinomu ledviny	138
	Souhrn	138
	Literatura	139

11 Hepatocelulární karcinom (*Viera Bajčiová, Jiří Tomášek*) 141

11.1	Epidemiologie	141
11.2	Etiologie	142
11.3	Klinické příznaky	143
11.4	Prognostické faktory	143
11.5	Diagnostika	143
11.5.1	Zobrazovací vyšetření	143
11.5.2	Nádorové markery	144
11.5.3	Funkční vyšetření	144
11.5.4	Patologie	144
11.5.5	Cytogenetické a molekulárně-genetické studie	145
11.5.6	Staging	145
11.6	Léčba	146

11.6.1	Chirurgická léčba	146
11.6.2	Chemoterapie	146
11.6.3	Ablativní způsoby lokální léčby	146
11.6.4	Transplantace jater	146
11.6.5	Nové trendy a perspektivy	148
Souhrn		150
Literatura		150
12	Karcinom tlustého střeva a konečníku (<i>Jiří Tomášek, Jaroslav Němec</i>)	153
12.1	Epidemiologie	153
12.2	Etiologie	153
12.2.1	Hereditární kolorektální karcinom	154
12.2.2	Familiární adenomatózní polypóza (FAP)	154
12.2.3	Hereditární nepolypózní kolorektální karcinom (HNPCC, Lynchův syndrom)	155
12.2.4	Zvláštnosti CRC u mladých osob	156
12.3	Klinické příznaky	156
12.4	Diagnostika	156
12.5	Klasifikace onemocnění	156
12.6	Léčba	156
12.6.1	Chemoterapie v terapii metastatického CRC	157
Souhrn		158
Literatura		160
13	Karcinom prsu v adolescenci (<i>Petra Tesařová</i>).	161
13.1	Úvod	161
13.2	Epidemiologie	161
13.3	Rizikové faktory	164
13.4	Diagnostika	168
13.5	Potvrzení nádoru	169
13.6	Redukce rizika	170
13.7	Chirurgická léčba	170
13.8	Léčba lokální recidivy	170
13.9	Herceptin	171
13.10	Gynekologické dopady léčby	172
13.10.1	Menopauza a kvalita života	172
13.10.2	Těhotenství a riziko karcinomu prsu	172
13.10.3	Léčba karcinomu prsu v průběhu těhotenství	173
13.10.4	Zachování fertility	174
13.10.5	Psychosociální problematika	174
Souhrn		174
Literatura		174
14	Maligní melanom (<i>Ivo Kocák, Ilona Kocáková, Vuk Fait, Viera Bajčiová</i>)	175
14.1	Epidemiologie	175
14.2	Etiologie	175
14.3	Klinické příznaky	179
14.4	Patologické jednotky kožního maligního melanomu	179
14.5	Diagnostika a staging onemocnění	180
14.6	Léčba melanomu	181
14.6.1	Chirurgická léčba	181
14.6.2	Izolovaná hypertermická perfuze	183
14.6.3	Systémová léčba melanomu	184

14.6.4	Nové trendy v léčbě melanomu	185
Souhrn		186
Literatura		187
15	Gynekologické nádory	189
15.1	Germinální nádory ovarií (<i>Viera Bajčiová</i>)	189
15.1.1	Epidemiologie	189
15.1.2	Etiologie	189
15.1.3	Klinické příznaky	189
15.1.4	Diagnostika	189
15.1.5	Riziko rozvoje germinálního nádoru u dysgenetických gonád	192
15.1.6	Léčba	194
Souhrn		196
Literatura		196
15.2	Epitelové nádory ovaria (<i>Jaroslav Němec, Viera Bajčiová</i>)	197
15.2.1	Epidemiologie	197
15.2.2	Etiologie	197
15.2.3	Klinické příznaky	198
15.2.4	Diagnostika	199
15.2.5	Léčba	200
15.2.6	Ovariální epitelové nádory nízké/nejisté malignity (<i>borderline tumor</i>)	202
Souhrn		202
Literatura		202
15.3	Nádory krčku děložního (<i>Viera Bajčiová, Ingrid Rejdová</i>)	204
15.3.1	Epidemiologie	204
15.3.2	Etiologie	204
15.3.3	Klinické příznaky	206
15.3.4	Diagnostika	206
15.3.5	Léčba	208
Souhrn		209
Literatura		209
16	Testikulární nádory (<i>Viera Bajčiová</i>)	211
16.1	Úvod	211
16.2	Epidemiologie	211
16.3	Etiologie	211
16.4	Klinické příznaky	214
16.4.1	Lokální příznaky	214
16.4.2	Systémové příznaky a příznaky z metastáz	214
16.5	Diagnostika	214
16.5.1	Klinické vyšetření	214
16.5.2	Radiologické vyšetřovací metody	215
16.5.3	Nádorové markery	215
16.5.4	Histopatologie	216
16.5.5	Biologické studie	217
16.6	Léčba	219
16.6.1	Chirurgická léčba	220
16.6.2	Chemoterapie	220
16.6.3	Léčba rekurence/relapsu nemoci	221
16.6.4	Radioterapie	221
16.6.5	Prevence – samovyšetření varlat	222

Souhrn	222
Literatura	223
17 Neuroendokrinní nádory	225
17.1 Dobře diferencované NETs (karcinoidy) (<i>Viera Bajčiová</i>)	225
17.1.1 Úvod	225
17.1.2 Epidemiologie	226
17.1.3 Etiologie	226
17.1.4 Klinické příznaky	226
17.1.5 Diagnostika	228
17.1.6 Léčba	231
Souhrn	233
Literatura	234
17.2 Adrenokortikální karcinom (<i>Viera Bajčiová</i>)	234
17.2.1 Epidemiologie	234
17.2.2 Etiologie	235
17.2.3 Klinické příznaky	235
17.2.4 Diagnostika	236
17.2.5 Léčba	237
Souhrn	239
Literatura	240
17.3 Feochromocytom (<i>Viera Bajčiová</i>)	240
17.3.1 Epidemiologie	240
17.3.2 Etiologie	240
17.3.3 Klinické příznaky	241
17.3.4 Diagnostika	242
17.3.5 Léčba	243
Souhrn	244
Literatura	244
17.4 Karcinom štítné žlázy (<i>Olga Magnová</i>)	245
17.4.1 Epidemiologie	245
17.4.2 Etiologie	245
17.4.3 Odlišnosti nádorů dětí, dospívajících a dospělých	246
17.4.4 Papilární karcinom štítné žlázy (PTC)	247
17.4.5 Folikulární karcinom	247
17.4.6 Anaplastický (nediferencovaný) karcinom	248
17.4.7 Medulární karcinom štítné žlázy	248
17.4.8 Klinický obraz a diagnostika nádorů štítné žlázy	249
17.4.9 Léčba nádorů štítné žlázy	249
Souhrn	250
Literatura	250
18 Vzácné nádory	253
18.1 Gastrointestinální stromální tumor (GIST) (<i>Viera Bajčiová</i>)	253
18.1.1 Epidemiologie	253
18.1.2 Etiologie	253
18.1.3 Klinické příznaky	254
18.1.4 Prognostické faktory	255
18.1.5 Diagnostika	256
18.1.6 Léčba	257
Souhrn	260
Literatura	260

18.2	Nazofaryngeální karcinom (<i>Zdeněk Mechl</i>)	261
18.2.1	Epidemiologie	261
18.2.2	Etiologie	261
18.2.3	Klinické příznaky	262
18.2.4	Klinické vyšetření	262
18.2.5	Klasifikace	263
18.2.6	Prognóza	263
18.2.7	Léčba	263
18.2.8	Metastatická a recidivující onemocnění	267
	Souhrn	267
	Literatura	268
18.3	Nádory pankreatu	269
18.3.1	Pseudopapilární tumor pankreatu (<i>Viera Bajčiová</i>)	269
	Souhrn	272
	Literatura	272
18.3.2	Pankreatoblastom (<i>Viera Bajčiová</i>)	273
	Souhrn	277
	Literatura	277
18.3.3	Adenokarcinom pankreatu (<i>Jiří Tomášek, Jaroslav Němec</i>)	277
	Souhrn	281
	Literatura	281
18.4	Nádory plic a bronchů (<i>Viera Bajčiová</i>)	282
18.4.1	Epidemiologie	282
18.4.2	Etiologie	283
18.4.3	Klinické příznaky	283
18.4.4	Diagnostika	283
18.4.5	Léčba	285
	Souhrn	286
	Literatura	286

19 Podpůrná péče 289

19.1	Vývojové a psychiatrické aspekty péče o adolescenty a mladé dospělé s nádorovým onemocněním (<i>Viktor Hartoš</i>)	289
19.1.1	Psychosociální a vývojové aspekty adolescence	289
19.1.2	Krize v adolescenci	290
19.1.3	Adolescence a onkologická léčba	290
19.1.4	Psycho-onkologie	291
19.1.5	Psychiatrické syndromy u onkologických pacientů a psychofarmakologická léčba	292
19.1.6	Psychoterapie	293
19.1.7	Specifika a úskalí krizové intervence v adolescenci	294
	Literatura	295
19.2	Trombofilní riziko u dospívajících s maligním onemocněním (<i>Kateřina Toušová</i>)	296
19.2.1	Úvod	296
19.2.2	Etiologie a patogeneze	296
19.2.3	Rizikové faktory VTE	297
19.2.4	Diagnostika VTE	298
19.2.5	Léčba VTE	299
	Souhrn	302
	Literatura	302
19.3	Ochrana reprodukčních funkcí (<i>Olga Magnová, Viera Bajčiová</i>)	305
19.3.1	Poruchy funkce pohlavních žláz jako následek chemoterapie	306
19.3.2	Poruchy funkce pohlavních žláz jako následek radioterapie	307

19.3.3	Poruchy gonadální funkce vlivem samotné nádorové choroby	308
19.3.4	Komplexní ochrana reprodukčních funkcí	308
Souhrn		311
Literatura		311
19.4	Bolest u dospívajících s nádorovým onemocněním (<i>Petr Lokaj</i>)	312
19.4.1	Úvod	312
19.4.2	Hodnocení bolesti a příprava k bolestivým výkonům	313
19.4.3	Léčba bolesti	313
19.4.4	Neopioidní analgetika	313
19.4.5	Opioidní analgetika	314
19.4.6	Antagonizace opioidů a benzodiazepinů	316
19.4.7	Cesty a způsoby podání analgetik	316
19.4.8	Časový plán podávání opioidů	317
19.4.9	Výměna opioidů	317
19.4.10	Vedlejší účinky opioidů	317
19.4.11	Adjuvantní analgetika u adolescentů s nádorovým onemocněním	317
19.4.12	Využití krátkodobé anestezie	319
19.4.13	Tolerance, abstinenční syndrom, závislost	319
Souhrn		319
Literatura		320

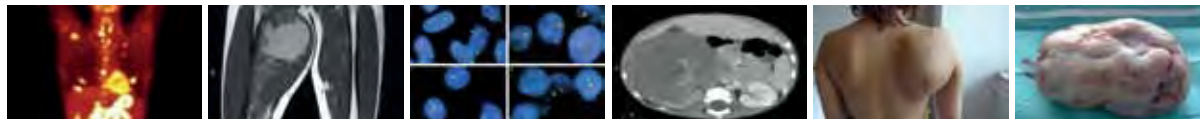
20 Pozdní následky 323

20.1	Sekundární malignity (<i>Katarína Petráková</i>)	323
20.1.1	Úvod	323
20.1.2	Radioterapie	323
20.1.3	Chemoterapie	324
20.1.4	Riziko sekundárních malignit	324
Souhrn		326
Literatura		326
20.2	Poruchy kognitivních funkcí (<i>Irena Vlčková, Kateřina Pavelková</i>)	327
20.2.1	Vývojové hledisko	327
20.2.2	Kognitivní deficit	328
20.2.3	Rizikové a prediktivní faktory kognitivního deficitu	329
20.2.4	Rehabilitace kognitivních funkcí	330
20.2.5	Farmakoterapie poruch pozornosti a hyperaktivity	330
Literatura		331
20.3	Kardiotoxicita (<i>Hana Hrstková, Lubomír Elbl, Pavla Bothová</i>)	334
20.3.1	Úvod	334
20.3.2	Antracykliny	334
20.3.3	Rizikové faktory kardiotoxicity	334
20.3.4	Klinické formy kardiotoxicity	335
20.3.5	Další kardiotoxické látky	335
20.3.6	Diagnostika kardiotoxicity	336
Literatura		337
20.4	Plicní toxicita (<i>Viera Bajčiová</i>)	338
20.4.1	Úvod	338
20.4.2	Radioterapie	338
20.4.3	Chemoterapie	339
20.4.4	Transplantace kostní dřeně	340
20.4.5	Jiné rizikové faktory	340
Souhrn		340
Literatura		341

20.5	Nefrotoxicita (<i>Lucia Kútňiková</i>)	342
20.5.1	Úvod	342
20.5.2	Toxické poškození ledvin	342
20.5.3	Chemoterapie	342
20.5.4	Jiné nefrotoxické léky	344
20.5.5	Radiační záření	345
20.5.6	Prerenální příčiny poškození ledvin	345
20.5.7	Postrenální příčiny poškození ledvin	346
20.5.8	Jiné příčiny poškození ledvin	346
20.5.9	Prevence	347
	Souhrn	347
	Literatura	347
21	Dispenzarizace adolescentů s genetickou predispozicí k nádorovým onemocněním	
	(<i>Lenka Foretová, Katarína Petráková</i>)	349
21.1	Úvod	349
21.1.1	Nejčastější monogenní nádorové syndromy	350
21.1.2	Hereditární nepolypózní kolorektální karcinom, Lynchův syndrom	352
21.1.3	Další syndromy s rizikem vzniku kolorektálního karcinomu	352
21.1.4	Další vzácné dědičné syndromy	353
	Literatura	356
	Rejstřík	359
	Souhrn	365
	Summary	367

Seznam autorů

MUDr. Dagmar Adámková Krákorová – Klinika komplexní onkologické péče, Masarykův onkologický ústav, Brno

MUDr. Viera Bajčiová, CSc. – Klinika dětské onkologie FN, Masarykova univerzita Brno

MUDr. Pavla Bothová, Ph.D. – I. interní kardiologická klinika FN u sv. Anny v Brně

Prof. MUDr. Lubomír Elbl, CSc. – Kardiologická ambulance, Brno

Doc. MUDr. Vuk Fait, CSc. – Oddělení chirurgické onkologie, Masarykův onkologický ústav, Brno

MUDr. Lenka Foretová Ph.D. – Oddělení epidemiologie a genetiky nádoru, Masarykův onkologický ústav, Brno

MUDr. Viktor Hartoš, Ph.D. – Skye House Inpatient Adolescent Unit Stobhill Hospital, Glasgow

Prof. MUDr. Hana Hrstková, CSc. – Pediatrická klinika FN, Masarykova univerzita Brno

MUDr. Edita Kabičková – Klinika dětské onkologie a hematookologie FN Motol, Praha

MUDr. Ivo Kocák, Ph.D. – Klinika komplexní onkologické péče, Masarykův onkologický ústav, Brno

MUDr. Ilona Kocáková, Ph.D. – Klinika komplexní onkologické péče, Masarykův onkologický ústav, Brno

Ing. Daniela Kodytková – Klinika dětské onkologie FN, Masarykova univerzita, Brno

MUDr. Lucia Kútníková – Klinika dětské onkologie FN, Masarykova univerzita, Brno

MUDr. Petr Lokaj – Klinika dětské onkologie FN, Masarykova univerzita, Brno

MUDr. Olga Magnová – Pediatrická klinika FN, Masarykova univerzita, Brno

MUDr. Zdeněk Mechl – Interní hematookologická klinika FN, Masarykova univerzita, Brno

MUDr. Denisa Mendelová – Klinika dětské onkologie FN, Masarykova univerzita, Brno

Prof. MUDr. Vladimír Mihál, CSc. – Dětská klinika FN, Olomouc

MUDr. Peter Múdry, Ph.D. – Klinika dětské onkologie FN, Masarykova univerzita, Brno

RNDr. Jan Mužík, Ph.D. – Institut biostatistiky a analýz Lékařské fakulty, Masarykova univerzita, Brno

MUDr. Jaroslav Němec, CSc. – Department of Medical Oncology, Kuwait Cancer Control Centre, Shuvaikh, Kuwait

MUDr. Zdeněk Pavelka – Klinika dětské onkologie FN, Masarykova univerzita, Brno

Mgr. Kateřina Pavelková – Klinika dětské onkologie FN, Masarykova univerzita, Brno

MUDr. Katarína Petráková, Ph.D. – Klinika komplexní onkologické péče, Masarykův onkologický ústav, Brno

MUDr. Ingrid Rejdová – Gynekologicko-porodnická klinika FN, Masarykova univerzita, Brno

Prof. MUDr. Jaroslav Štěrba, Ph.D. – Klinika dětské onkologie FN, Masarykova univerzita, Brno

Doc. MUDr. Petra Tesařová, CSc. – Onkologická klinika I. LF UK a VFN, Praha

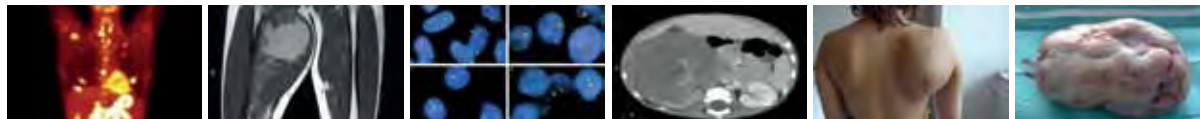
MUDr. Jiří Tomášek – Klinika komplexní onkologické péče, Masarykův onkologický ústav, Brno

MUDr. Kateřina Toušová, Ph.D. – Dětská klinika FN, Hradec Králové

Mgr. Irena Vlčková – Psychiatrická klinika FN, Masarykova univerzita, Brno

MUDr. Karel Zitterbart, Ph.D. – Klinika dětské onkologie FN, Masarykova univerzita, Brno

Zkratky

5-HIOK	5-hydroxyindoloctová kyselina
ABVD	adriamycin, bleomycin, vinblastin, dakarbazin
AC	anaplastický karcinom
ACC	adrenokortikální karcinom
ACTH	adrenokortikotropní hormon
ADH	antidiuretický hormon
ADHD	hyperaktivita spojená s poruchou pozornosti
AFP	alfafetoprotein
AJCC	<i>American Joint Council on Cancer</i>
ALCL	<i>anaplastic large cell lymphoma</i>
ALIP	<i>abnormaly localised immature precursors</i>
ALL	akutní lymfoblastická leukemie
ALP	alkalická fosfatáza
AML	akutní myeloidní leukemie
AP	akutní fáze
APC	adenomatózní polypóza střeva
APHSC	autologní periferní hematopoetické kmenové buňky
APUD	<i>amin precursors uptake and decarboxylation</i>
ASCO	<i>Americal Society of Clinical Oncology</i>
ASPS	<i>alveolar soft part sarcoma</i>
ATRA	all-trans retinová kyselina
ATRT	atypický teratoidní rabdoidní nádor
AYA	adolescenti a mladí dospělí
BEACOPP	bleomycin, etoposid, adriamycin, cyklofosamid, vinkristin, prokarbazin, prednison
BEP	bleomycin, etoposid, cisplatina
BFM	Berlin – Frankfurt – Münster
BIP	bleomycinem indukovaná pneumonitida
BMI	body mass index
BNP	hladina natriuretického proteinu
BSG	<i>brain-stem</i> gliomy (nádory mozkového kmene)
BSO	bilaterální salpingo-ooforektomie
BWS	Beckwithův-Wiedemannův syndrom
CAH	kongenitální adrenální hyperplazie
CAIS	kompletní <i>androgen-insensitivity</i> syndrom
CALGB	<i>Cancer and Leukemia Group</i>
CCG	<i>Children's Cancer Group</i>

CCLG	<i>Children's Cancer and Leukaemia Group</i>
CCSS	<i>Childhood Cancer Survival Study</i>
CEA	karcinoembryonální antigen
CESS	<i>Cooperative Ewing Sarcoma Study</i>
CFU-GM	kolonie formující granulocyty makrofágy
CgA	chromogranin A
CGH	komparativní genová hybridizace
CIN	cervikální intraepitelová neoplazie
CIS	karcinom <i>in situ</i>
CLS	<i>capillary leak</i> syndrom
CMF	cyklofosfamid, metotrexát, 5-fluorouracil
CML	chronická myeloidní leukemie
CMML	chronická myelomonocytární leukemie
CMV	cytomegalovirus
CNS	centrální nervový systém
COAC	<i>Collaborative Group for Adrenocortical Cancer</i>
CŽK	centrální žilní katétr
COG	<i>Children's Oncology Group</i>
COPP	cyklofosfamid, vinkristin, prokarbazin, prednison
CP	chronická fáze
CR	kompletní remise
CRC	kolorektální karcinom
CT	<i>computer tomography</i> (počítačová tomografie)
CTC	<i>Common Toxicity Criteria</i>
CTLA	cytotoxický antigen asociovaný s T-lymfocyty
CTLs	cytotoxické T-lymfocyty
ČOS JEP	Česká onkologická společnost J. E. Purkyně
DBSG	difuzní <i>brain-stem</i> gliomy
DCOG	<i>Dutch Childhood Oncology Group</i>
DES	diethylstilbestrol
DI	diabetes insipidus
DIK	diseminovaná intravaskulární koagulace
DLI	infuze lymfocytů donora
DNA	deoxyribonukleová kyselina
DS	Downův syndrom
DSD	<i>disorders of sexual differentiation</i> (poruchy sexuální diferenciacce)
EBMT	<i>European Bone Marrow Transplantation Society</i>
EBV	virus Epstein-Barr
EEG	elektroencefalogram
EF	ejekční frakce
EFS	<i>event free survival</i> (přežití bez příhody)
EGFR	epidermální růstový faktor
EKG	elektrokardiogram
EN	embryonální nádor
ENET	<i>European Endocrine Tumors Society</i>
ENSAT	<i>European Network of the Study of Adrenal Tumors</i>
EO-PNET	extraoseální primitivní neuroektodermální nádor
EORTC	<i>European Organisation for Research and Treatment of Cancer</i>
EpSSG	<i>European Soft Tissue Sarcoma Study Group</i>
ERCP	endoskopická retrogradní cholangiopankreatografie
ESMO	<i>European Society of Medical Oncology</i>
ESPAC	<i>European Study Group for Pancreatic Cancer</i>

ES/PNET	Ewingův sarkom/primitivní neuroektodermální nádor
ET	ejekční čas
EUROCARE	<i>European Cancer Registres</i>
EUS	endoskopická ultrasonografie
EWOG	<i>European Working Oncology Group</i>
FAB klasifikace	<i>French-American-British</i> klasifikace
FAP	familiární adenomatózní polypóza
FDG-PET	fluoro-deoxyglukózový PET
FHLH	familiární hemofagocytující lymfohistiocytóza
FIGO	<i>International Federation of Gynecology and Obstetrics</i>
FISH	fluorescentní <i>in situ</i> hybridizace
FL HCC	fibrolamelární typ hepatocelulárního karcinomu
FMCT	familiární medulární karcinom štítné žlázy
FNA	<i>fine needle aspiration</i> (tenkojehlová aspirace)
FNCLCC	<i>Fédération Nationale des Intres de Lutte Contre le Cancer</i>
FS	frakční zkrácení
FS	Fanconiho syndrom
FTC	folikulární karcinom štítné žlázy
G-CSF	<i>granulocyte-colony stimulating factor</i>
GCT	<i>germ cell tumors</i> (germinální nádory)
GD	gonadální dysgeneze
GFR	glomerulární filtrace
GIST	gastrointestinální stromální nádor
GIT	gastrointestinální trakt
GM-CSF	granulocyty makrofágy stimulující růstový faktor
GnRH	<i>gonadotropin-releasing hormone</i>
GOLS	<i>Global Opinion Leader Summit</i>
GPI	glykosyl fosfatidylinositol
GPOH	<i>German Pediatric Oncology and Hematology</i>
GvHD	reakce štěpu vůči hostiteli
Gy	gray
HA, HAK	hormonální antikoncepce
HbF	fetální hemoglobin
HBL, HB	hepatoblastom
HCC	hepatocelulární karcinom
HCG	choriový gonadotropin
HeH	vysoká hyperdiploidie
HGG	<i>high-grade</i> gliom
HIT	heparinem indukovaná trombóza
HIV/AIDS	<i>Human Immunodeficiency virus</i> (syndrom získané ztráty imunity)
HL	Hodgkinův lymfom
HLA	humánní leukocytární antigen
HLH	hemofagocytující lymfohistiocytóza
HMPS	hereditární smíšený polypózní syndrom
HNPCC	hereditární nepolypózní kolorektální karcinom
HOVON	<i>Belgian Hemato-Oncology Cooperative Study</i>
HPV	lidský (humánní) papiloma virus
HRS buňky	buňky Hodgkina-Reedové-Sternbergovy
HSC	hematopoetické kmenové buňky
ICCCs	<i>International Classification of Childhood Cancer</i>
ICD-O	<i>International Classification of Diseases for Oncology</i>
IESS	<i>International Ewing Sarcoma Study</i>

IF	<i>involved field</i>
IGCCCG	<i>International Germ Cell Consensus Classification Group</i>
IGF	<i>insulin-growth factor</i>
IgG, IgM	imunoglobulin G, imunoglobulin M
IL	interleukin
IMRT	radioterapie modulující intenzitu
INF	interferon
iPNET	infratentoriální primitivní neuroektodermální nádor
INR	protrombinový čas
i, s/PNET	infratentoriální/supratentoriální primitivní neuroektodermální nádor
IRS	<i>Intergroup Rhabdomyosarcoma Study</i>
IVRT	izovolumický relaxační čas
IVCT	izovolumický kontrakční čas
JEB	karboplatina, etoposid, bleomycin
JMML	juvenilní myelomonocytární leukemie
KD	kostní dřev
KDO	Klinika dětské onkologie
KF	kraniofaryngeom
LAK	lymfokinem aktivovaní zabíječi (killery)
LC	Langerhansova buňka
LCH	<i>Langerhans cell histiocytosis</i>
LDH	laktátdehydrogenáza
LGG	<i>low-grade gliom</i>
LK	levá komora
LMM	<i>lentigo maligna</i> melanom
LMWH	nízkomolekulární heparin
LOH	<i>loss of heterozygosity</i> (ztráta hezerozygosity)
LU, LN	lymfatické uzliny
MAI	mezoappendikální invaze
MAKEI	<i>Maligne Keimzelltumoren</i>
MALT	<i>mucosa associated lymphoid tissue</i>
MAS	syndrom aktivace makrofágů
MB, MBL	meduloblastom
MC1R	melanokortin-1 receptor
MDR	<i>multidrug resistance</i>
MDS	myelodysplastický syndrom
MELTUMP	melanocytární tumor nejasného maligního potenciálu
MEN syndrom	syndrom mnohočetné endokrinní neoplazie
MFH	maligní fibrózní histiocytom
MIA	melanom inhibiční aktivita
MJBG	metajodbenzylguanidin
MKN	Mezinárodní klasifikace nemocí
MM	maligní melanom
MMP	matrix metaloproteinázy
MMR gen	<i>mismatch repair</i> gen
MMT	<i>malignant mesenchymal tumor</i>
MOPP	mustargen, vinkristin, prokarbazin, prednison
M-PIRE	mononukleární, fagocytující a imunoregulační efektorový systém
MPNST	maligní nádor z obalů periferních nervů
NSCLC	nemalobuněčný karcinom plic
MPH	metylfenidát hydrochlorid
MPS	myeloproliferativní syndrom

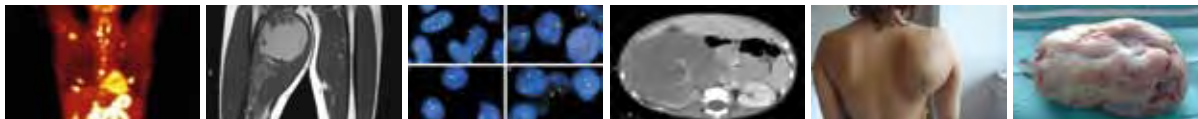
MRCP	magnetická rezonance cholangiopankreatografie
MRD	minimální reziduální nemoc
MRI, MR, NMR	magnetická rezonance
MSI	mikrosatelitní instabilita
MS-LCH	multisystémová forma LCH
MTSS	<i>Musculoskeletal Tumor Staging System</i>
MTX	metotrexát
NCCN	<i>National Comprehensive Cancer Network</i>
NCI	<i>National Cancer Institute</i>
NET	neuroendokrinní nádory
NF-1	neurofibromatóza typ I
NHL	non-hodgkinský lymfom
NK	naturální zabíječi (<i>killery</i>)
NM	nodulární melanom
NOR	Národní onkologický registr
NPC	nazofaryngeální karcinom
NRSTS	non-rabdomyomatózní sarkomy
NSA, NSAID	nesteroidní antiflogistikum
NSE	neuron specifická enoláza
OCEBM	<i>Oxford Centre for Evidence Based Medicine</i>
OEPA	vinkristin, etoposid, prednison, adriamycin
ORL	otorinolaryngologie
OS	<i>overall survival</i> (celkové přežití)
PAIN	perianální intraepitelová neoplazie
PAIS	parciální <i>androgen-insensitivity</i> syndrom
PAP	Papanicolaouův test, stěr
PASS	<i>Pheochromocytoma of the Adrenal Gland Scale Score</i>
PBC ALL	pre-B-cell akutní lymfoblastická leukemie
PCA	pacientem kontrolovaná analgezie
PDGFR	destičky derivovaný růstový faktor receptor
PDQ	<i>Physician's Data Query</i>
PE	plicní embolie
PEI	cisplatina, etoposid, ifosfamid
PET	pozitronová emisní tomografie
PFS	přežití bez známek progresu
PGL	feochromocytom – paragangliom syndrom
PGR	dobrá odpověď na prednison
PHTS	polypózní hamartomatózní tumorový syndrom
PK	periferní krev
PLADO	cisplatina + doxorubicin
PLAP	placentární alkalická fosfatáza
PMBCL	primární mediastinální B-cell lymfom
PND	prednison
PNH	paroxysmální noční hemoglobinurie
POG	<i>Pediatric Oncology Group</i>
PPR	<i>prednison poor response</i> (špatná odpověď na prednison)
PRETEXT	<i>Pre-treatment Extent of Disease</i>
PRRT	peptid receptor radionuklidová terapie
PSA	prostatický specifický antigen
PTC	papilární karcinom štítné žlázy
PTS	posttrombotický syndrom
PTD	perkutánní transhepatální drenáž

RAEB	refrakterní anémie s excesem blastů
RAR	<i>refractory anemia with ring sideroblasts</i>
RC	refrakterní cytopenie
RCC, RK	<i>renal cell carcinoma</i> (renální karcinom)
R-EPOCH	rituximab, etoposid, prednison, vinkristin, cyklofosfamid, doxorubicin
RIC	redukováná intenzita chemoterapie
RMS	rabdomyosarkom
RNA	ribonukleová kyselina
RPLND	disekce retroperitoneálních lymfatických uzlin
RR	<i>response rate</i> (počet odpovědí)
RTK	receptory tyrosinkinázy
RT, RTX	radioterapie
rTPA	tkáňový aktivátor plazminogenu
RT-PCR	polymerázová řetězová reakce v reálném čase
SCT	<i>stem cell transplant</i> (transplantace kmenových buněk)
SDH	sukcinátdehydrogenáza
SEER	<i>Surveillance, Epidemiology and End Results</i>
SERM	selektivní modulátor estrogenních receptorů
SFOP	<i>Société Francaise d'Oncologie Pédiatrique</i>
SIOP	<i>Société Internationale d'Oncologie Pédiatrique</i>
SIKH	syndrom intrakraniální hypertenze
SLE	systémový lupus erytematodes
SLN	sentinelová lymfatická uzlina
SMM	povrchově se šířící melanom
SMN	sekundární malignita
SRCT	<i>small round cell tumor</i>
SRD	Rosaiův-Dorfmanův syndrom
SR/HR	standardní riziko/vysoké riziko
SRS	somatostatin receptor
SS	synoviální sarkom
SSA	analogy somatostatinu
SSRI	inhibitory zpětného vychytávání serotoninu
STS	<i>soft tissue sarcomas</i> (sarkomy měkkých tkání)
SVOD	software pro vizualizaci onkologických dat
TACE	transarteriální chemoembolizace
TAH	transabdominální hysterektomie
TBI	<i>total body irradiation</i> (celotělové ozáření)
TI	tepový interval
TIN	testikulární intraepitelová neoplazie
TK	tyrosinkináza
TMPR	tranzientní myeloproliferativní reakce
TNF	<i>tumor necrosis faktor</i>
TNM klasifikace	<i>tumor-node-metastasis</i> klasifikace
TRP	mortalita v souvislosti s transplantací
TRV	trombóza renálních věn
TSH	tyreotropní hormon
TTP	<i>time to progression</i> (čas do progresu)
TTS	<i>therapy titration study</i>
TYAC	<i>Teenagers and Young Adults with Cancer</i>
UFH	nefrakcionovaný heparin
UICC	<i>Union for International Cancer Control</i>
UK	urokináza

UKCCSG	<i>United Kingdom Children's Cancer Study Group</i>
UT	udržovací chemoterapie
UV záření	ultrafialové záření
UZ	ultrazvuk
ÚZIS	Ústav zdravotnických informací a statistiky
VAC	vinkristin, aktinomycin D, cyklofosfamid
VBL	vinblastin
VEGF	vaskulární endotelový růstový faktor
VHL	von Hippelův-Lindauův syndrom
VIDE	vinkristin, ifosfamid, doxorubicin, etoposid
VIN	vulvární intraepitelová neoplazie
VTE	tromboembolické komplikace
WAGR	<i>Wilms-aniridie-growth retardation syndrome</i>
WDFA	dobře diferencovaný fetální adenokarcinom
WHO	Světová zdravotnická organizace
YST	<i>yolk sac tumor</i> (nádor ze žloutkového váčku)

Úvod

Viera Bajčiová

Současná generace dospívajících ve světě je největší v historii – téměř polovina populace je mladší 25 let, i když věkové složení obyvatelstva se liší dle geografické lokalizace a především ekonomické vyspělosti krajiny (nejvíc mladých lidí do 20 let věku je v rozvojových zemích Jihovýchodní Asie, Afriky a Jižní Ameriky). Bez ohledu na geografické či ekonomické rozdíly se u mladé generace dostává do popředí střet mezi biologickou a sociální zralostí, který s sebou nese mnoho rizik – antisociální chování, sexuální promiskuitu, riziko nákazy HIV/AIDS, deprese, abúzus alkoholu, drog a kouření, prudce stoupající počet sebevražd, ale také chronické nemoci (diabetes, hypertenzi, obezitu, cystickou fibrózu). Mezi tato rizika se v současnosti zařazují i nádorová onemocnění.

Zdraví adolescentů je v mnoha zemích opomíjené až ignorované, zdraví této skupiny obyvatelstva zůstává ve stínu jiných problémů, což vede k závažným sociálním následkům – zvýšeným nákladům společnosti na léčebnou a sociální péči, ztrátám počtu mladých lidí na trhu práce a konečně ke ztrátám mladých lidských životů.

Začátek nového tisíciletí s sebou přinesl i změny v nahlížení na problematiku zhoubných onemocnění u dospívajících a mladých dospělých. Komunita onkologických odborníků si uvědomila, že se tato část populace nachází „v zemi nikoho“ a je někde mezi dětskou a dospělou onkologií, přičemž nesplňuje kritéria pro zařazení ani do jedné z nich.

Definice adolescentního věku

Zdravotní péče v onkologii je poskytována odděleně, a to vzhledem k věku. Dětská onkologie se věnuje diagnostice a léčbě nádorů u dětí, onkologie dospělých se

věnuje diagnostice a léčbě nádorů u dospělých. Ovšem definice, kdo je ještě dítě a kdo je již dospělý, není přesně stanovena.

Definice dospělosti se liší nejen v čase, ale i z hlediska úhlu pohledu a situace, kterou hodnotíme. Legislativně je v Čechách za dospělého považován člověk po dovršení osmnáctého roku života. Rovněž Světová zdravotnická organizace (WHO) klasifikuje jako dítě jedince do osmnácti let věku. Hranice trestně-právní odpovědnosti se dnes posouvají až ke čtrnáctému roku života. Dle školní docházky dětství končí završením patnáctého roku života.

Dospívání je kritická perioda života, ve které dochází k přechodu z dětství do dospělosti. Průvodními jevy jsou emoční změny, labilita, útek od autorit (revolta), snaha o nezávislost, o zdůraznění vlastní osobnosti, změny tělesné i sexuální a psychické dozrávání. Psychická, kognitivní a psychosociální zralost je vysoce individuální. V tomto složitém období nastávají i sociální změny (ukončení povinné školní docházky, výběr střední školy a později zaměstnání). Nádor v tomto zranitelném období znamená pro nemocného adolescenta zhroucení celého světa, devastaci představ o sobě a své osobě, izolaci od přátel, rodiny, školy, pocit přímého ohrožení života, ztrátu jistot a plánů.

Polemika o věkových hranicích, naoko nepodstatná, nabírá na významu v systému úhrady zdravotní péče zdravotními pojišťovnami. V České republice je věková hranice, určená arbitrárně zdravotní pojišťovnou, definována dovršením devatenáctého roku. Do tohoto věku hraří zdravotní pojišťovna veškerou péči na dětské onkologii. Ovšem situaci komplikuje fakt, že pacient ve věku 16–19 let může být léčen jak na pracovišti dětské, tak i dospělé onkologie, a to zásadně odlišným způsobem. Věk tohoto pacienta se tedy *de facto* určuje podle místa

poskytované péče. Dalším problémem může být situace, kdy má mladý dospělý ve věku 20–24 let typický nádor dětského věku (např. neuroblastom, meduloblastom), s jehož léčbou nemají onkologové dospělých zkušenosti, ale dle zásad zdravotní pojišťovny již nemůže být léčen na pediatrickém pracovišti.

V USA se v péči dětského onkologa nachází pacient do 21 let věku, v Evropě je pediatrická praxe ohraničena věkem 15 let. Severoamerická *Adolescent and Young Adults Oncology Progress Review Group* sponzorovaná nadací Lance Armstronga považuje za střed své pozornosti pacienty ve věku 15–39 let.

Většinou je z čistě praktických důvodů adolescentní věk rozdělen na mladší dospívající (10–14 let) a starší dospívající (15–19 let). Mladí dospělí jsou většinou ve věku 20–24 let (v některých studiích až do 29 let).

Specifika nádorů u dospívajících a mladých dospělých

Zhoubné nádory u adolescentů a mladých dospělých představují závažný medicínský, psychologický, etický i ekonomický problém. Skupina pacientů ve věku dospívání byla dlouho na pokraji zájmu dětské onkologie a téměř zcela mimo zájem onkologie dospělého věku. Strategie léčby se často zásadně liší dle typu pracoviště – dětská onkologie používá zcela odlišné léčebné postupy ve srovnání s dospělou onkologií, a tak ne všichni dospívající a mladí dospělí pacienti s nádorem dostanou stejnou šanci zvládnout svoji nemoc.

Spektrum histologických typů nádorů, jejich biologické vlastnosti i klinické chování jsou věkově specifické a rozdílné od nádorů jiných věkových skupin. Nádorové onemocnění teenagerů je podstatně agresivnější v období růstového spurtu (obr. 1).

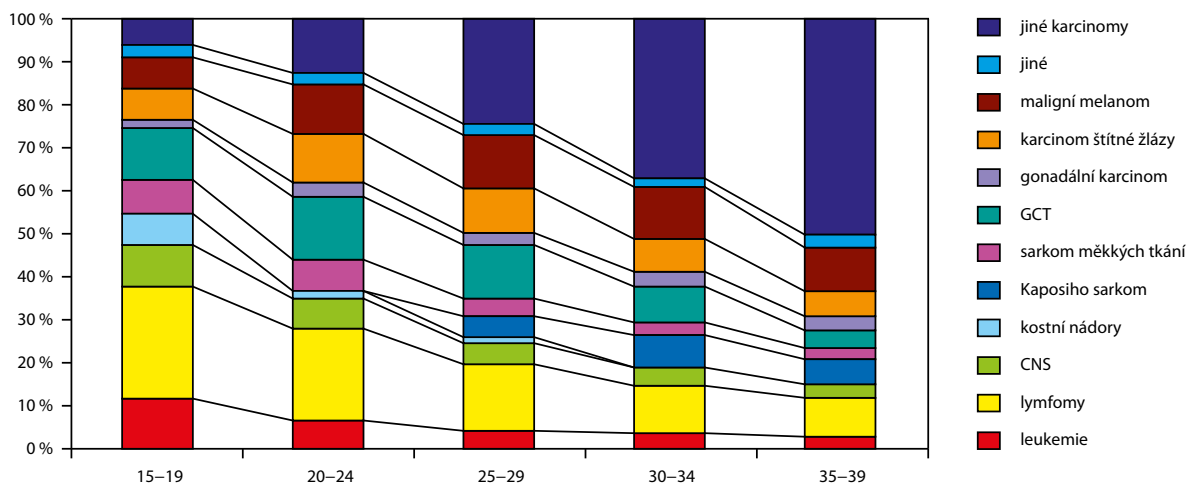
Adolescenty a mladé dospělé s nádory lze schematicky rozdělit do tří skupin:

1. pacienty, u kterých je nádor tzv. pediatrického typu (neuroblastom, Wilmsův nádor, meduloblastom);
2. pacienty s nádorem, který se může vyskytovat u dětí i dospělých (sarkomy, leukemie, lymfomy);
3. pacienty s nádory typickými pro dospělý věk (karcinomy).

Incidence malignit u dospívajících je dvakrát vyšší než u 5–9letých dětí a až o 2/3 vyšší než u 10–14letých dětí. S postupujícím věkem se incidence nádorů zvyšuje, proto nás nepřekvapí fakt, že je vyšší u 20–24letých než u 15–19letých. V USA je incidence nádorů u adolescentů a mladých dospělých ve věku 15–24 let 203/1 milion obyvatel, ve Velké Británii 144/1 milion obyvatel. Incidence má neustále narůstající trend.

Dospívající a mladí dospělí v celkovém přežívání nedosáhli takových pokroků, jaké byly dosaženy za stejné časové období nejen u dětí, ale i v dospělé onkologii. Tento jev dostal název „*AYA gap*“ (*adolescents and young adults gap*).

Relativně menší úspěchy léčby u dospívajících a mladých dospělých mohou být způsobeny částečně nepochopením rozdílů v biologii nádorových nemocí v této věkové skupině ve srovnání s mladší či starší

Obr. 1 Distribuce typů nádorů dle věku (podle BLEYER, W. A. *Young adult Oncology: the patients and their survival challenges*. *CA Cancer J Clin*, 2007, 57, s. 242–255)

věkovou skupinou. Srovnání molekulárních, epidemiologických a léčebných závěrů jasně prokazují rozdíly u nejčastějších malignit u AYA – leukemií, lymfomů, sarkomů, karcinomů ledvin a dalších. Klinické výzkumy prokazují, že biologie nádorů u adolescentů je rozdílná ve srovnání s jinými věkovými skupinami, i když se dle histopatologie jedná o stejný typ nádoru.

Kromě biologie nádoru může hrát svou roli i věkově specifická biologie hostitele. Důležité jsou fyziologické faktory a změny v rámci puberty (hormonální změny, růstový spurt, objemová distribuce tukové tkáně), farmakokinetika, farmakogenetika a biofarmakologická tolerance. Léčebné strategie, které by byly cílené na věkově specifickou skupinu se specifickými biologickými charakteristikami nádoru a hostitele, by v budoucnu mohly výrazně zlepšit výsledky a prognózu dospívajících a mladých dospělých s maligním nádorem.

Problémy diagnostiky a léčby

Vzhledem k psychologickým a sociálním specifikům věku dospívání mladí pacienti často dlouho nevěnují pozornost příznakům nádoru (nejčastěji v podobě postupně rostoucí nádorové masy), a tak dochází k oddálení diagnózy i zahájení adekvátní léčby, což může mít negativní dopad na celkové přežívání. V dotazníku z Velké Británie ze 174 respondentů vyhledalo lékaře po 4 týdnech 80 % postižených, 13 % odkládalo návštěvu lékaře několik měsíců a 7 % vyhledalo lékaře po více než 6 měsících trvání klinických potíží. Jako příčinu prodlevy (skupina pacientů s odkladem vyšetření více než 4 týdny) 63 % uvedlo ignorování příznaků nebo přesvědčení rodičů, že se nejedná o nic důležitého, 3 % uvedla jako důvod přílišnou zaneprázdněnost. Důležitým výstupem dotazníku byl fakt, že až 71 % respondentů navštívilo svého obvodního lékaře 2–5×, než byli odesláni na specializované pracoviště.

Místo, kde bude dospívající pacient s nádorem léčen, závisí v mnohém na rozhodnutí lékaře primárního kontaktu, který odesílá pacienta na specializované pracoviště. Pokud není tento lékař dostatečně vzdělán a informován o problematice, může místo onkologické léčby rovněž ovlivnit i dlouhodobé přežití pacienta. Lékař primárního kontaktu může odeslat dospívajícího pacienta na specializované centrum dětské onkologie, onkologie dospělého věku, ale rovněž na jiné kliniky poskytující onkologickou léčbu (ortopedické, gynekologické či plicní pracoviště). V USA je většina pacientů ve věku 15–19 let odeslána a léčena na pracovišti dospělé onkologie.

Základním principem léčby nádorů u dospívajících a mladých dospělých je fakt, že většina tzv. juvenilních

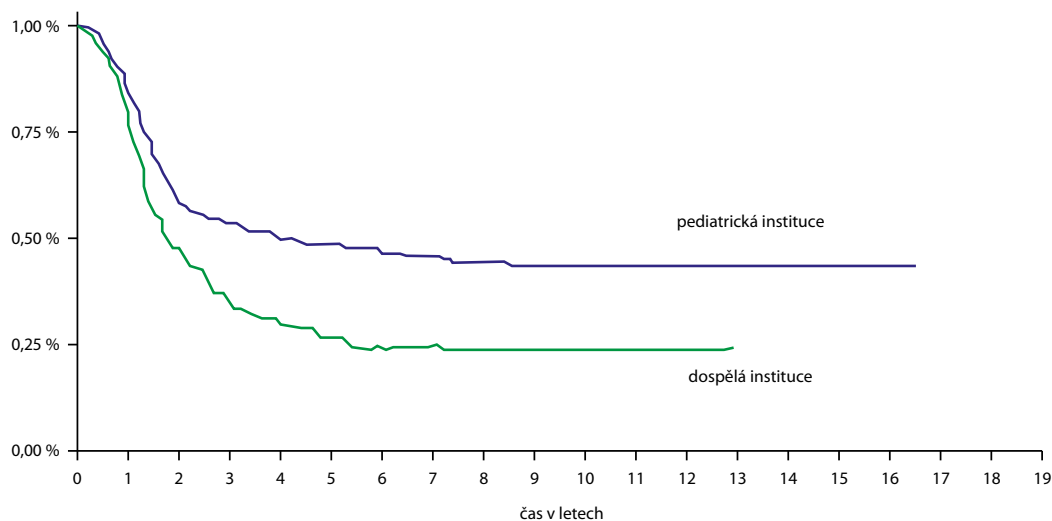
typů nádorů u adolescentů je potenciálně kurabilních. Léčebná strategie se výrazně liší podle místa, kde je léčba aplikována – adultní versus pediatrický princip léčby. Přístup v dětské onkologii je iniciálně vždy kurativní, a to i u diseminovaných nádorů. Tam, kde onkolog dospělého věku přistupuje již k paliaci, dětský onkolog volí intenzivní léčbu. Rozdíly jsou dány rozdílnými typy nádorů a jejich biologickými vlastnostmi. Je rovněž zásadní rozdíl v léčebných protokolech a doporučených postupech v léčbě stejných typů nádorů (například sarkomy měkkých tkání, akutní lymfoblastické leukemie atd.) u dětí a dospělých, což se opět odráží v celkovém přežívání.

Jsou již publikovány výsledky srovnávacích retrospektivních studií malignit u adolescentů, které srovnávají výsledky léčby dané diagnózy dle dospělých a pediatrických léčebných protokolů a místa léčby. Boissel uvádí rozdíly v přežívání akutní lymfoblastické leukemie dle místa léčby – pětileté celkové přežití 78 % u pacientů léčených dětskými protokoly ve srovnání se 45% pětiletým přežitím u pacientů léčených dle dospělého protokolu. Jeho výsledky potvrdily i další studie.

Severoamerická *National Cancer Data Base* potvrdila výrazně lepší výsledky dle pediatrických protokolů u non-hodgkinských lymfomů (NHL), kostních sarkomů a leukemií (obr. 2).

Situace ve světě

Ve Velké Británii je každý den diagnostikováno 6 adolescentů s nádorem, to znamená víc než 2200 mladých lidí pod 20 let za rok. Jeden z 330 chlapců a jedna ze 420 dívek do dvaceti let mají diagnostikován zhoubný nádor. Ve věku 15 let je riziko vzniku nádoru 1 : 600, ve věku 24 let se riziko zvyšuje na 1 : 285. V Británii se v posledních 30 letech incidence nádorů u adolescentů a mladých dospělých zvýšila o 50 %. I když jsou nádory u dospívajících a mladých dospělých vzácné, stále mají podíl na 11–12 % úmrtí v dané věkové skupině. Proto na bázi národní *Children's Cancer and Leukaemia Group* (CCLG) vznikla pracovní skupina TYAC (*Teenagers and Young Adults with Cancer*), která zastřešuje věkově specializovanou péči o cílovou skupinu, vytváří speciální jednotky, tzv. *AYA Units*, které jsou umístěny v komplexním onkologickém centru. Nesmírně důležité je nejenom prostředí vhodně přizpůsobené věku, ale i přítomnost dětských a dospělých onkologů, speciálně školený tým sester a v neposlední míře také přítomnost ostatních pacientů ve stejném věku. Skupina TYAC rovněž zabezpečuje postgraduální vzdělávání personálu. Tento systém péče o dospívající s nádorovým onemocněním se jeví jako optimální (www.tyac.org.uk).

Obr. 2 Celkové přežívání u 15–20letých pacientů s Ewingovým sarkomem dle místa léčby (podle PAULUSSEN, S.; AHRENS, S. et al. Cure rates in Ewing tumor patients aged over 15 years are better in pediatric oncology units. Results of GPO-HCESS/EICESS studies. Proc. Amer Soc Clin Oncol, 2003, 22, abstract 816)

Kromě TYAC podobnou aktivitu vyvíjejí i onkologické skupiny v Itálii, Francii a Kanadě. V USA pracuje *Adolescent and Young Adults Oncology Progress Review Group* sponzorovaná nadací Lance Armstronga.

Je známý fakt, že ve srovnání s dětskou i dospělou onkologickou populací je jen malé procento dospívajících a mladých dospělých zařazeno do klinických studií (obr. 3). Příčin je několik. V podstatě neexistují věkově specifické klinické studie vytvořené pro tento věk. Dalším důvodem je právě mentální nezralost a často nespolupráce dospívajících pacientů, odmítání podřídit se pravidlům či autoritám. Jinou příčinou, hlavně v USA, jsou administrativní a organizační potíže. I když *Children's Oncology Group* (COG) má léčebné protokoly a studie s horním věkovým limitem 30 a více let, tyto studie nemohou být otevřeny v institucích dospělé onkologie, které nejsou členy COG.

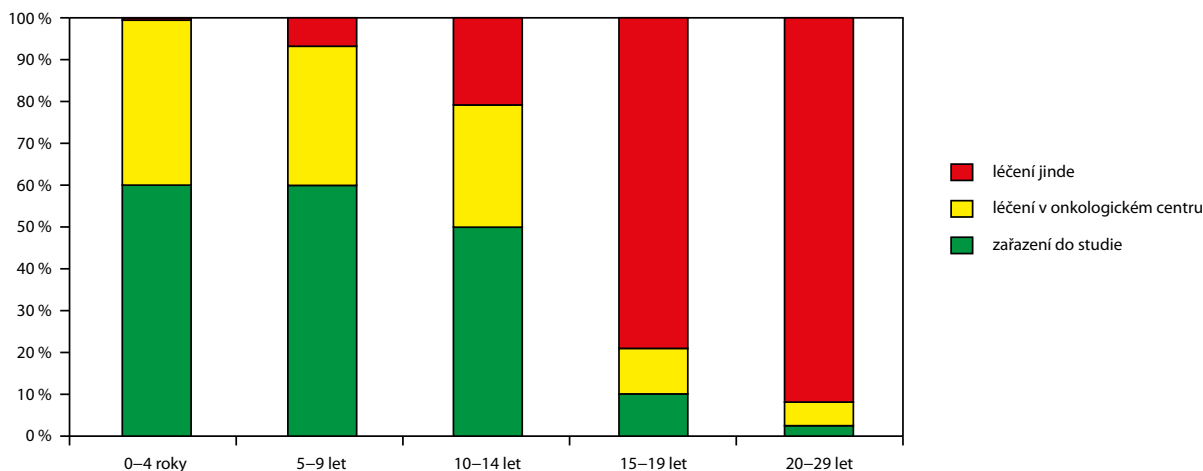
Jednou z cest vedoucích ke zlepšení léčebných výsledků u adolescentů a vytvoření tzv. „AYA programu“ je zlepšení kooperace mezi dětskými a dospělými onkology. Dětská a dospělá onkologie má rozdílné základy, priority a cíle. I když obě skupiny pracují s podobnými nemocemi, používají rozdílnou klasifikaci, staging systém a filozofii léčby.

Situace v České republice

V České republice představuje populace adolescentů a mladých dospělých ve věku 15–24 let 13 % z cel-

kové populace. Každý rok je diagnostikován zhoubný nádor asi u 300–350 mladých lidí. V současnosti v České republice neexistuje onkologické pracoviště speciálně zaměřené na diagnostiku a léčbu nádorů u této specifické skupiny. Pracují zde dvě komplexní centra pro diagnostiku a léčbu nádorů dětského věku (Klinika dětské onkologie a hematologie FN Praha-Motol a Klinika dětské onkologie Fakultní nemocnice Brno), třináct center komplexní onkologické péče pro léčbu nádorů dospělého věku a šest hematooonkologických komplexních center pro léčbu hematologických malignit v dospělém věku. Rovněž neexistuje jednotný všeobecně akceptovaný systém reference pacienta na specializované onkologické centrum. Pacient se tak může ocitnout na pracovišti, které nemá dostatek zkušeností ani znalostí o specifických problémech juvenilních typů nádorů. Centralizace v onkologických věkově specifických centrech se tak stává pro pacienta životně důležitou v čase, kdy histologický náález a klinické stadium již zdaleka nestačí k přesnému určení diagnózy, prognózy a určení individuální míry rizika, a tím adekvátní léčby. Diagnostika a léčba juvenilních typů nádorů je velmi složitá a vyžaduje dlouholetou zkušenost.

Kromě problémů administrativy ve zdravotnictví je závažným problémem fakt, že vysoké procento dospívajících přichází k lékařům již s pokročilým a často metastatickým onemocněním. Příčin je opět několik. Jednak jsou to příčiny psychologické ze strany samotného pacienta, který nevěnuje dostatečnou pozornost počátečním příznakům. Ty dlouho bagatelizuje a ignoruje, později se

Obr. 3 Zařazení pacientů do klinických studií dle věku (podle PENTHEROUDAKIS, G.; PAVLIDIS, N. *Juvenile cancer: improving care for adolescents and young adults within the frame of medical oncology. Ann Oncol, 2005, 16, s. 181–188*)

přidává strach či stydlivost (například u nádorů varlat). Zarážející je u našich dospívajících téměř absolutní neznalost alespoň základní anatomie svého těla. Mladí lidé vůbec netuší, že mohou být ve svém věku ohroženi závažným či smrtícím onemocněním. Zdravotní osvěta u mladé generace naprosto selhala.

Další příčinou pozdní diagnostiky jsou sociální příčiny ze strany rodičů, kdy odpadá denní tělesná kontrola při hygieně, rovněž klesá zájem a strach rodičů o fyzické zdraví svých dospívajících dětí a pozornost rodičů se zaměřuje na sociální problémy dospívajících (úspěchy ve škole, výběr zaměstnání). Jaksi automaticky předpokládají, že mladý člověk je zdravý z titulu svého věku.

Ze strany zdravotní péče existují rovněž mnohé rezervy. Ani lékaři často na nádorové onemocnění nemyslí, rovněž o této hrozbě často ani neví, a tak jsou počáteční příznaky ošetřujícím lékařem často podceňovány a nesprávně hodnoceny. Přístup zdravotníků lze někdy hodnotit jako povrchní (např. často pouze formální provedení preventivní prohlídky u adolescenta). Sekundární prevence u dospívajících prakticky selhala. Lékaři primárního kontaktu nemají žádné doporučení a koncepci pro prevenci, způsob reference a péči o mladé pacienty s nádorem.

Vážné a v některých případech i chybí postgraduální vzdělávání lékařů v oblasti sekundární prevence, epidemiologie, symptomatologie maligních nemocí u dospívajících a mladých dospělých. Při přechodu péče od obvodního pediatra k obvodnímu lékaři pro dospělé se často mladí pacienti ve zdravotní síti „ztratí“.

Dospívající a mladí dospělí by měli mít dostatek informací v oblasti zdravotní osvěty a výchovy, měli by znát zásady zdravého životního stylu tím spíše, že právě životní styl (stravovací návyky, kouření, ochrana před UV zářením, odpovědné sexuální chování atd.) se vytváří a fixuje v období dospívání a časně dospělosti.

Přežívající dětští onkologičtí pacienti (*childhood cancer survivors*)

Speciální pozornost zasluhuje skupina mladých lidí, kteří překonali léčbu nádorového onemocnění v dětství a dlouhodobě přežívají bez známek aktivity nemoci. Z historie dětské onkologie a statistik vyplývá, že 25 % těchto pacientů je stále mladších 20 let a až 75 % je mladších 40 let. V současnosti jeden z tisíce mladých dospělých do věku 25 let je vyléčený dětský onkologický pacient.

Tito mladí lidé jsou ohroženi nejen relapsem základní nemoci nebo vznikem sekundárního nádoru, ale rovněž až 70 % z nich trpí pozdními následky aplikované onkologické léčby, které mohou vést ke snížení kvality života, omezení možnosti vzdělání, zaměstnání či založení rodiny.

Přechod dlouhodobého sledování od dětského onkologa k dospělému není vždy bez problémů, chybí systém podpůrné péče a ne vždy funguje celá síť konziliářů, kteří rozumí problematice pozdních následků onkologické léčby.

Souhrn

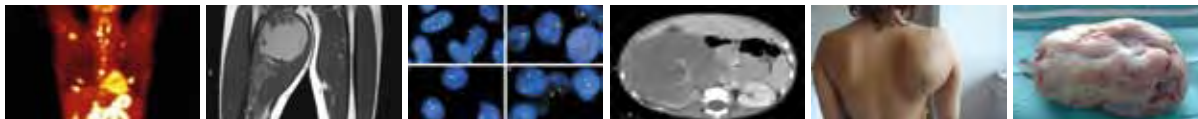
Nádory u adolescentů a mladých dospělých patří v onkologii mezi vzácná onemocnění, která jsou potenciálně vyléčitelná. Možná byl tento fakt příčinou malého zájmu jak dospělých, tak dětských onkologů a až špatné léčebné výsledky upozornily na závažnost problematiky nádorů u této „ztracené“ generace. Zlepšit dosavadní výsledky lze bouráním rigidních administrativních věkových hranic s ohledem na biologii nádoru a prospěch pacienta tak, že se vytvoří podmínky pro vznik speciálních jednotek pro mladé lidi s nádorem (*user friendly environment*) s cílem zlepšení přežívání a kvality života. Toho lze dosáhnout pouze zlepšením kooperace mezi dětskými a dospělými onkology, vytvořením standardních diagnosticko-léčebných protokolů pro adolescenty a vypracováním dlouhodobého sledování u přežívajících dětských onkologických pacientů. Nevyhnutelnou součástí zlepšení péče o dospívající a mladé dospělé s nádorem je zlepšení informovanosti pacientů a jejich rodin, zlepšení postgraduální výchovy profesionálů a v neposlední řadě zlepšení zdravotní osvěty i zdravotní uvědomělosti široké populace.

V mezinárodním měřítku je pak nutné zapojení České republiky do mezinárodních studií, zejména epidemiologických studií v rámci Evropy.

Předkládaná monografie je první v České republice, která se věnuje specifické problematice nádorových onemocnění u dospívajících a mladých dospělých. Podává ucelenou informaci o epidemiologii, klinické prezentaci, biologii, diagnostice a léčbě jednotlivých typů nádorů. Srovnává nádory u adolescentů s nádory u dětí a dospělých. Je určena pro širokou lékařskou veřejnost, a to nejen onkologů, ale rovněž všech členů multidisciplinárního týmu, kteří se ve své práci setkají nebo setkali s nádorem u této cílové skupiny mladých lidí.

Literatura

1. ALBRITTON, K. H.; EDEN, T. Access to care. *Pediatr Blood Cancer*, 2008, roč. 50, č. 5, s. 1094–1098.
2. ALBRITTON, K.; BLEYER, W. A. The management of cancer in the older adolescents. *Eur J Cancer*, 2003, 39, s. 2584–2599.
3. BAJČIOVÁ, V. Adolescenti a mladí dospělí – „zapomenutá“ skupina v onkologii? *Onkolog*, 2006, roč. 1, č. 2, s. 92–102.
4. BLEYER, W. A.; BARR, R. et al. The distinctive biology of cancer in adolescents and young adults. *Nature reviews*, 2008, roč. 8, č. 4, s. 288–298.
5. BLEYER, W. A. Young adult oncology: the patients and their survival challenges. *CA Cancer J Clin*, 2007, 57, s. 242–255.
6. BOISSEL, N.; AUCLERC, M. F. et al. Should adolescents with acute lymphoblastic leukemia be treated as old children or young adults? Comparison of the french FRALLE-93 and LALA-94 trials. *J Clin oncol*, 2003, roč. 21, č. 5, s. 774–780.
7. DE BONT, J. M.; HOLT, B. et al. Significant difference in outcome for adolescents with acute lymphoblastic leukemia treated on pediatric vs adult protocols in the Netherlands. *Leukemia*, 2004, 18, s. 2032–2035.
8. FERRARI, A.; THOMAS, D. et al. Starting and adolescent and young adult program: some success stories and some obstacles to overcome. *J Clin Oncol*, 2010, 28.
9. PAULUSSEN, S.; AHRENS, S. et al. Cure rates in Ewing tumor patients aged over 15 years are better in pediatric oncology units. Results of GPO-HCESS/ECESS studies. *Proc. Amer Soc Clin Oncol*, 2003, 22, abstract 816.
10. POLLOCK, B. H.; BIRCH, J. M. Registration and classification of adolescent and young adult cancer cases. *Pediatr Blood Cancer*, 2008, roč. 50, č. 5, s. 1090–1093.
11. PENTHEROUDAKIS, G.; PAVLIDIS, N. Juvenile cancer: improving care for adolescents and young adults within the frame of medical oncology. *Ann Oncol*, 2005, 16, s. 181–188.
12. RAMANUJAHAR, R.; RICHARDS, S. et al. Adolescents with acute lymphoblastic leukaemia: outcome on UK national paediatric (ALL97) and adult (UKALLXII/E2993) trials. *Pediatr Blood Cancer*, 2007, 48, s. 254–261.
13. RAUCK, A. Adolescent cancers in the United States: a national cancer database (NCDB) report. *J Pediatr Hematol Oncol*, 1999, 21, 38 (abstract).
14. STOCK, W.; SATHER, H. et al. Outcome of adolescents and young adults with ALL: a comparison of Children's cancer group and cancer and Leukemia Group B Regimens. *Blood*, 2000, 96, 467a.
15. TESTI, A. Difference in outcome of adolescents (14–17years) enrolled in the Italian pediatric (AIEOP) and adult (GIMEMA) multicenter protocols. *Proc Am Society Clin Oncol, J Clin Oncol*, 2006, 24, 18S, abstract 9024.
16. THOMAS, D. M.; SEYMOUR, J. F. et al. Adolescent and young adult cancer: a revolution in evolution? *Int Med J*, 2006, 36, s. 302–307.

Epidemiologie nádorů u dospívajících a mladých dospělých

Viera Bajčiová, Jan Mužík, Daniela Kodytková

1.1 Úvod

Zhoubné nádory vznikají u 15–19letých dospívajících a 20–24letých mladých dospělých častěji než u dětí pod 15 let věku. Incidence nádorů stoupá rychleji, dle dat z programu NCI (*National Cancer Institute*, Bethesda, USA) SEER (*Surveillance, Epidemiology and End Results*) je celková incidence nádorů u 15–19letých mladých lidí dvojnásobná než u dětí. Celkový vzestup meziroční incidence je kolem 1–2 % s výjimkou non-hodgkinského lymfomu, maligního melanomu a nádorů varlat, u kterých je vzestup meziroční incidence kolem 2–3,5 %.

V Evropě jsou údaje o incidenci nádorů u dětí do 15 let věku a variace mezi krajinami dobře dokumentované. Ve srovnání s tím je podstatně méně informací o incidenci nádorů a přežívání u adolescentů a mladých dospělých. V celé Evropě méně než 0,3 % ze všech invazivních nádorů vyrůstá u dospívajících ve věku 15–19 let.

V České republice žije v současnosti dle údajů z roku 2007 celkem 10 266 646 obyvatel. Podle věkového složení obyvatelstva je dětí ve věku 0–14 let celkem 1 490 198. Adolescentů ve věku 15–19 let je 646 427, mladých dospělých ve věku 15–24 let je 699 734. Celkem tvoří tedy cílovou skupinu 1 346 161 mladých lidí ve věku 15–24 let, což představuje 13 % z celkové populace.

Tato skupina je jedinečná nejen zastoupením jednotlivých typů nádorů, ale i rozdílnou incidencí, přežíváním a mortalitou.

1.2 Klasifikační systém, databáze

Klasifikace nádorů dětského věku je založena na morfologii a nádory jsou zařazeny do 12 hlavních kategorií

a podskupin na základě mezinárodní klasifikace pro dětské nádory – ICCCs (*International Classification of Childhood Cancer*), v současnosti je platná 3. edice.

Nádory typické pro dospělý věk jsou klasifikovány dle lokalizace primárního nádoru na základě Mezinárodní klasifikace nemocí, ICD-O klasifikace (*International Classification of Diseases for Oncology*).

Problémem u dospívajících a mladých dospělých pacientů je, že nádory v tomto věku představují přechodnou formu mezi oběma typy nádorů (dětského a dospělého typu) a v jejich klasifikaci jsou používány oba systémy.

Dalším problémem jsou nádory benigní a nádory nejistého biologického chování (např. kraniofaryngeom, meningeom, teratom, dobře diferencovaný neuroendokrinní nádor atd.), které se v průběhu času nehlásily do národních registrů, a tudíž informace o jejich incidenci nejsou validní. V České republice je při hlášení do Národního onkologického registru (NOR) používána klasifikace zhoubných nádorů dle Mezinárodní klasifikace nemocí (MKN) – verze 10 s kódy nemocí C00–C96, založená na primární lokalizaci nádoru. Webový portál epidemiologie zhoubných nádorů v České republice (SVOD – Software pro Vizualizaci Onkologických Dat) poskytuje údaje o výskytu zhoubných nádorů široké veřejnosti. Kromě NOR existují v České republice i jiné typy registrů, většinou zaměřené na jednotlivé typy nádorů (např. registr neuroendokrinních nádorů, registr GIST atd.). Tyto registry fungují většinou pro informaci o incidenci a výsledcích léčby v rámci odborné společnosti a vesměs nejsou součástí mezinárodní sítě onkologických registrů, nejsou zahrnuty do evropské databáze studie EUROCARE (*EUROPEAN Cancer REGistries*). Je to největší kooperativní panevropská studie založená na sledování incidence, přežívání a úrovně onkologické péče v Evropě. Cílem je analýza, monitor a trendy v onkologii, přežívání a srovnávání rozdílů mezi evropskými

zeměmi. Studie EUROCARE 4 publikovaná v roce 2009 analyzovala údaje z 83 registrů z 23 participujících evropských států včetně části České republiky. Samotná studie konstatuje špatně dokumentované a nedostatečné informace o epidemiologii nádorů nejen v Čechách, ale i dalších zemích východní Evropy.

1.3 Incidence

1.3.1 Věkově specifická incidence

Věkově specifická incidence je založená na faktu, že incidence nádorů roste exponenciálně s věkem. Adolescenti a mladí dospělí mají vyšší exponenciální riziko rozvoje nádoru než děti do 15 let na základě předpokladu delší karcinogenní expozice, stárnutí buněk a s tím spojených změn (pokles telomeráz, somatické mutace atd.).

Incidence nádorů u dospívajících ve věku 15–19 let v České republice se pohybuje kolem 15/100 000/rok (tab. 1.1). U mladých dospělých ve věku 20–24 let je incidence ještě vyšší, 25/100 000/rok (tab. 1.2). Celkem je tedy v Čechách diagnostikováno každoročně 300–350 mladých lidí s nádorem. Incidence má dle dostupných údajů mírně stoupající trend.

I když je toto číslo ve srovnání s celkovým počtem nádorů diagnostikovaných každý rok v Čechách (kolem 60 000 nádorů) velmi nízké, vzhledem k věku a potenciální kurabilitě je nutno věnovat nádorům u adolescentů a mladých dospělých přiměřenou pozornost.

1.3.2 Incidence dle pohlaví

Všeobecně vzato je incidence nádorových onemocnění u dospívajících ve věku 15–19 let bez výraznějších rozdílů u dívek a u chlapců, obě pohlaví jsou postižena přibližně stejně.

U jednotlivých typů nádorů jsou již rozdíly v incidenci dle pohlaví patrné. Nejvýraznější jsou rozdíly u karcinomu štítné žlázy a maligního melanomu s výraznou převahou výskytu u dívek, naopak non-hodgkinský lymfom je výrazně častější u mladých chlapců. Chlapci rovněž častěji onemocní nádorem CNS a kostním sarkomem (obr. 1.1, tab. 1.3).

Rozdíly v incidenci nádorů dle pohlaví u mladých dospělých ve věku 20–24 let jsou výraznější, incidence nádorů u mladých mužů je asi o 20 % vyšší než u mladých žen stejného věku. Mladí muži častěji onemocní Ewingovým sarkomem nebo osteosarkomem, akutní lymfoblastickou leukémií či nádorem CNS (obr. 1.2, tab. 1.3).

1.4 Typy nádorů

Spektrum a typy nádorů u dospívajících jsou jedinečné a zásadně se liší od nádorů typických pro ostatní věkové skupiny. Frekvence distribuce jednotlivých typů nádorů se dramaticky mění mezi patnáctým a třicátým rokem. Karcinomy, nádory typické pro dospělou a starší populaci, jsou u dospívajících vzácné a tvoří méně než 12 % ze všech zhoubných nemocí. Ve skupině mladých dospělých jsou karcinomy již o něco častější, nicméně tvoří pouze kolem 20 % ze všech zhoubných onemocnění v této věkové skupině. Nádory typické pro dětskou populaci, tzv. embryonální typy nádorů (neuroblastom, Wilmsův nádor, retinoblastom atd.), jsou rovněž u dospívajících vzácné a u mladých dospělých spíše raritní (obr. 1.3). Mezi nejčastější zhoubné nádory u dospívajících (nejenom v České republice) patří Hodgkinův lymfom (20 %), germinální nádory varlat a ovarií (14–15 %), nádory centrálního nervového systému – CNS (10 %), dále sarkomy kostí a non-hodgkinský lymfom. Maligní melanom je sedmý nejčastější nádor u dospívajících. Akutní lymfoblastická leukémie, které jsou nejčastější malignitou u dětí do 15 let věku, jsou u dospívajících na šestém místě a u mladých dospělých až na devátém místě.

Ve věkové skupině mladých dospělých v České republice jsou na prvním místě nádory varlat, Hodgkinův lymfom, maligní melanom a nádory CNS. Z leukemií je častější akutní myeloidní leukémie než akutní lymfoblastická leukémie.

1.5 Trendy v incidenci

Dle údajů ze SEER i EUROCARE 4 má incidence nádorů u dospívajících a mladých dospělých pomalu narůstající trend. Z celoevropských dat vyplynul meziroční nárůst incidence nádorů u adolescentů 2 % (ve srovnání s 1,3 % u dětí pod 15 let). Největší nárůst incidence je u non-hodgkinských lymfomů, CNS nádorů, germinálních gonádálních nádorů a maligního melanomu (z 2,3 na 3,5 % /rok).

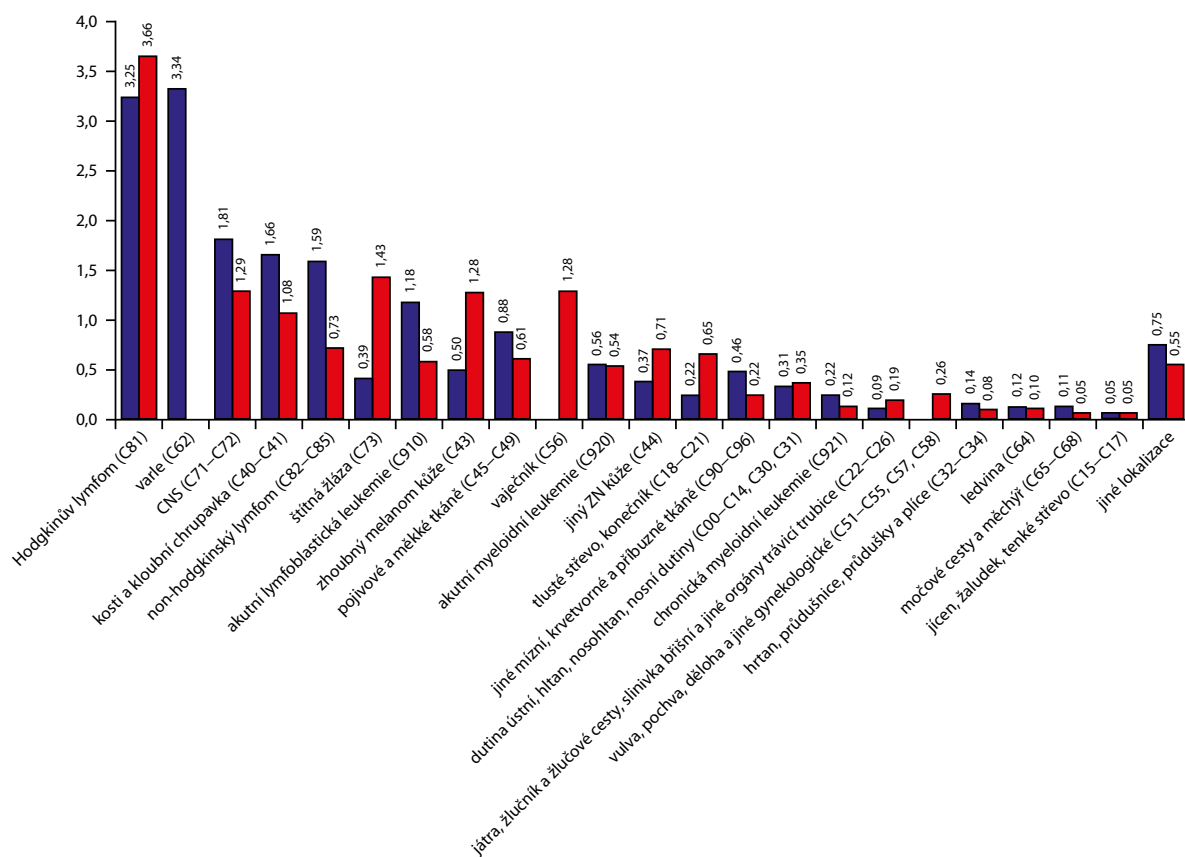
Tento trend je patrný i z údajů NOR, i když tvar křivky odpovídá nedostatečné kvalitě hlášení a nesystematickému nárázovému hlášení. Většina pracovišť dosud postrádá tzv. data manažera a pro lékaře při nedostatku času hlásná služba a epidemiologie není dostatečně atraktivní (obr. 1.4, obr. 1.5).

Tab. 1.1 Incidence zhoubných nádorů u dospívajících (15–19 let) v období 1977–2007 v České republice, zdroj ÚZIS ČR

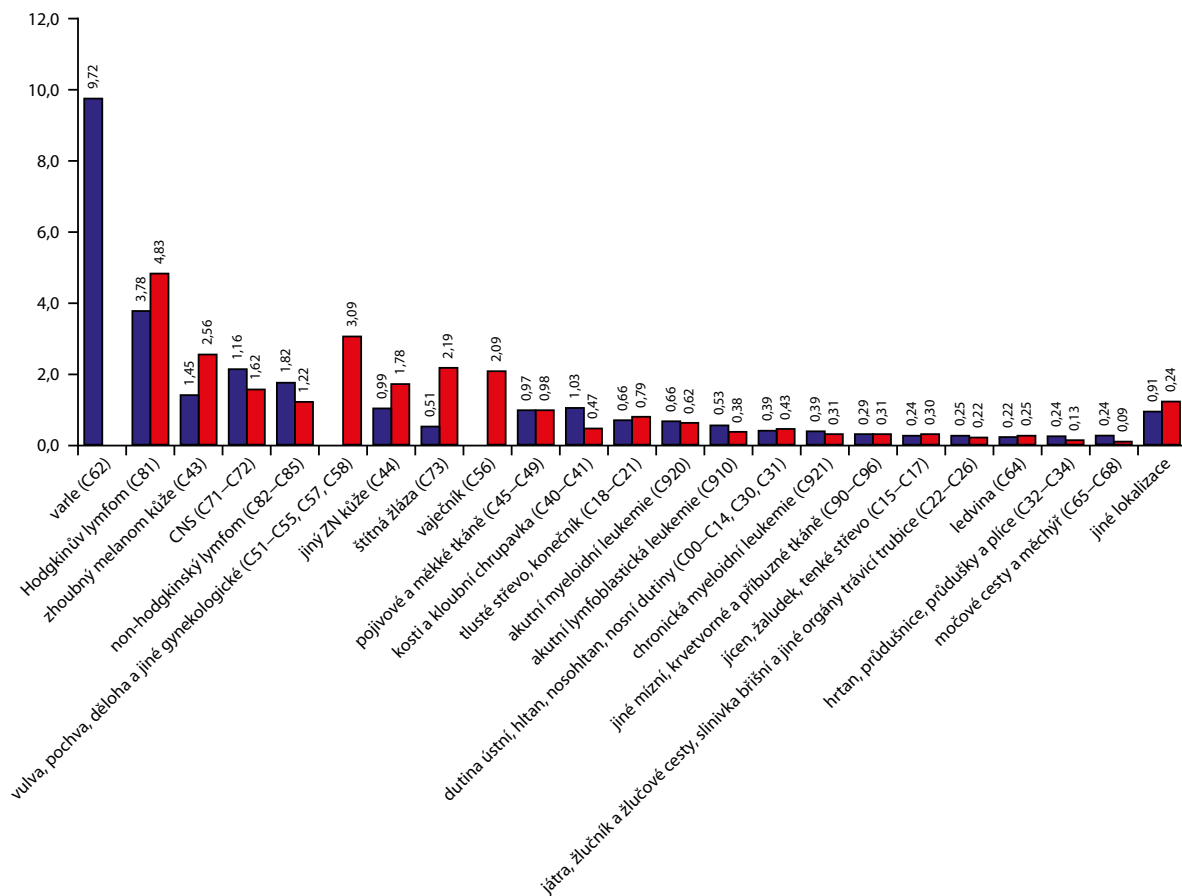
Diagnóza / skupina diagnóz	Počet nově diagnostikovaných nádorů			Počet nově diagnostikovaných nádorů na 100 000 osob ve věkové kategorii		
	muži	ženy	celkem	muži	ženy	celkem
dutina ústní	36	39	75	0,31	0,35	0,33
C15–C17 jícen, žaludek, tenké střevo	6	6	12	0,05	0,05	0,05
C18–C21 tlusté střevo, konečník	26	72	98	0,22	0,65	0,43
C22–C26 játra, žlučník a žlučové cesty, slinivka břišní a jiné orgány trávicí trubice	11	21	32	0,09	0,19	0,14
C32–C34 hrtan, průdušnice, průdušky a plíce	16	9	25	0,14	0,08	0,11
C40–C41 kosti a kloubní chrupavka	194	120	314	1,66	1,08	1,38
C43 zhoubný melanom kůže	58	142	200	0,50	1,28	0,88
C44 jiný ZN kůže	43	79	122	0,37	0,71	0,54
C45–C49 pojivové měkké tkáně	103	68	171	0,88	0,61	0,75
C51–C55, C57, C58 vulva, pochva, děloha a jiné gynekologické lokalizace		29	29		0,26	0,13
C56 vaječník		143	143		1,28	0,63
C62 varle	389		389	3,34		1,71
C64 ledvina	14	11	25	0,12	0,10	0,11
C65–C68 močové cesty a měchýř	13	6	19	0,11	0,05	0,08
C71–C72 CNS	211	144	355	1,81	1,29	1,56
C73 štítná žláza	46	159	205	0,39	1,43	0,90
C81 Hodgkinův lymfom	379	407	786	3,25	3,66	3,45
C82–C85 non-hodgkinský lymfom	186	81	267	1,59	0,73	1,17
C910 akutní lymfoblastická leukemie	138	65	203	1,18	0,58	0,89
C920 akutní myeloidní leukemie	65	60	125	0,56	0,54	0,55
C921 chronická myeloidní leukemie	26	13	39	0,22	0,12	0,17
C90–C96 jiné mizní, krvetvorné a příbuzné tkáně	54	25	79	0,46	0,22	0,35
– jiné lokalizace	88	61	149	0,75	0,55	0,65
celkem	2102	1760	3862	18,02	15,81	16,94

Tab. 1.2 *Incidence zhoubných nádorů u mladých dospělých (20–24 let) v období 1977–2007 v České republice, zdroj ÚZIS ČR*

Kód MK-10 Diagnóza / skupina diagnóz	Počet nově diagnostikovaných nádorů			Počet nově diagnostikovaných nádorů na 100 000 osob ve věkové kategorii		
	muži	ženy	celkem	muži	ženy	celkem
C00–C14, C30, C31 dutina ústní, hltan, nosohltan, nosní dutiny	46	49	95	0,39	0,43	0,41
C1–C17 jícen, žaludek, tenké střevo	28	34	62	0,24	0,30	0,27
C18–C21 tlusté střevo, konečník	79	90	169	0,66	0,79	0,73
C22–C26 játra, žlučník a žlučové cesty, slinivka břišní a jiné orgány trávicí trubice	30	25	55	0,25	0,22	0,24
C32–C34 hrtan, průdušnice, průdušky a plíce	28	15	43	0,24	0,13	0,18
C40–C41 kosti a kloubní chrupavka	123	53	176	1,03	0,47	0,76
C43 zhoubný melanom kůže	172	291	463	1,45	2,56	1,99
C44 jiný ZN kůže	118	202	320	0,99	1,78	1,38
C45–C49 pojivové a měkké tkáně	115	112	227	0,97	0,98	0,98
C51–C55, C57, C58 vulva, pochva, děloha a jiné gynekologické lokalizace		352	352		3,09	1,51
C56 vaječník		238	238		2,09	1,02
C62 varle	1156		1156	9,72		4,97
C64 ledvina	27	28	55	0,23	0,25	0,24
C65–C68 močové cesty a měchýř	28	10	38	0,24	0,09	0,16
C71–C72 CNS	257	184	441	2,16	1,62	1,90
C73 štítná žláza	61	249	310	0,51	2,19	1,33
C81 Hodgkinův lymfom	450	549	999	3,78	4,83	4,29
C82–C85 non-hodgkinský lymfom	217	139	356	1,82	1,22	1,53
C910 akutní lymfoblastická leukemie	63	43	106	0,53	0,38	0,46
C920 akutní myeloidní leukemie	78	70	148	0,66	0,62	0,64
C921 chronická myeloidní leukemie	46	35	81	0,39	0,31	0,35
C90–C96 jiné mizní, krvetvorné a příbuzné tkáně	35	35	70	0,29	0,31	0,30
– jiné lokalizace	108	141	249	0,91	1,24	1,07
celkem	3265	2944	6209	27,45	25,88	26,68

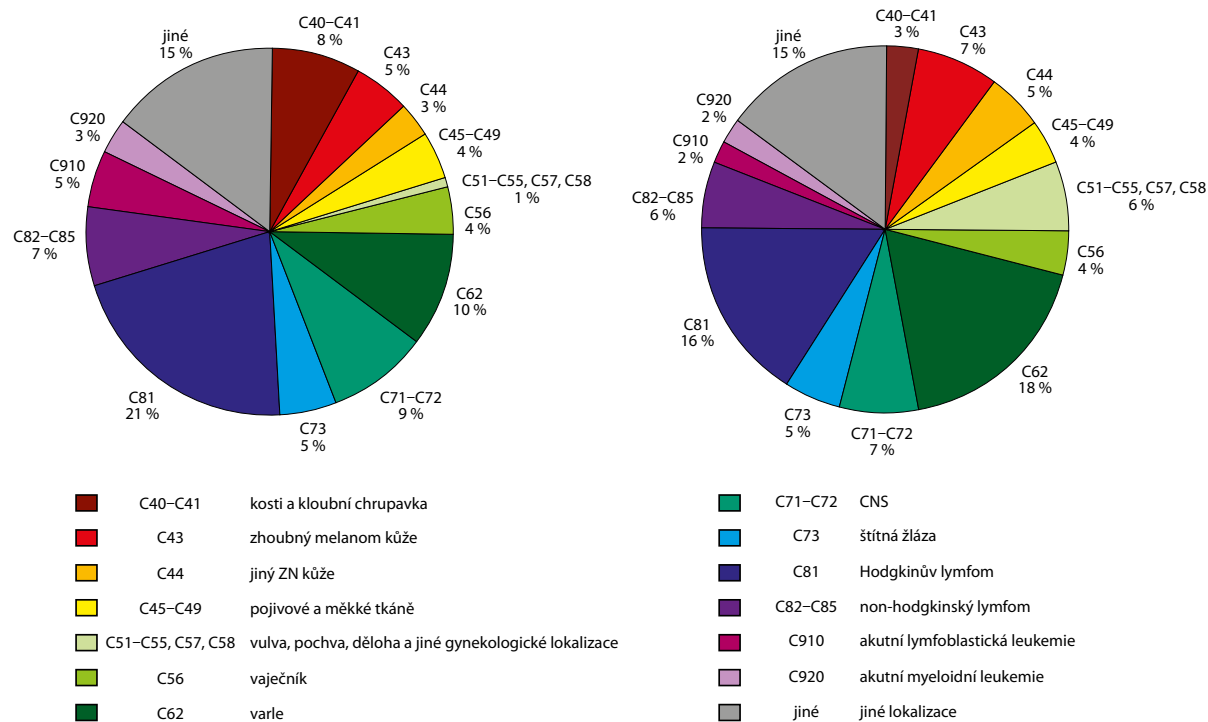
Obr. 1.1 Incidence zhoubných nádorů dle pohlaví u dospívajících (15–19 let) v období 1977–2007 v České republice, zdroj ÚZIS ČR

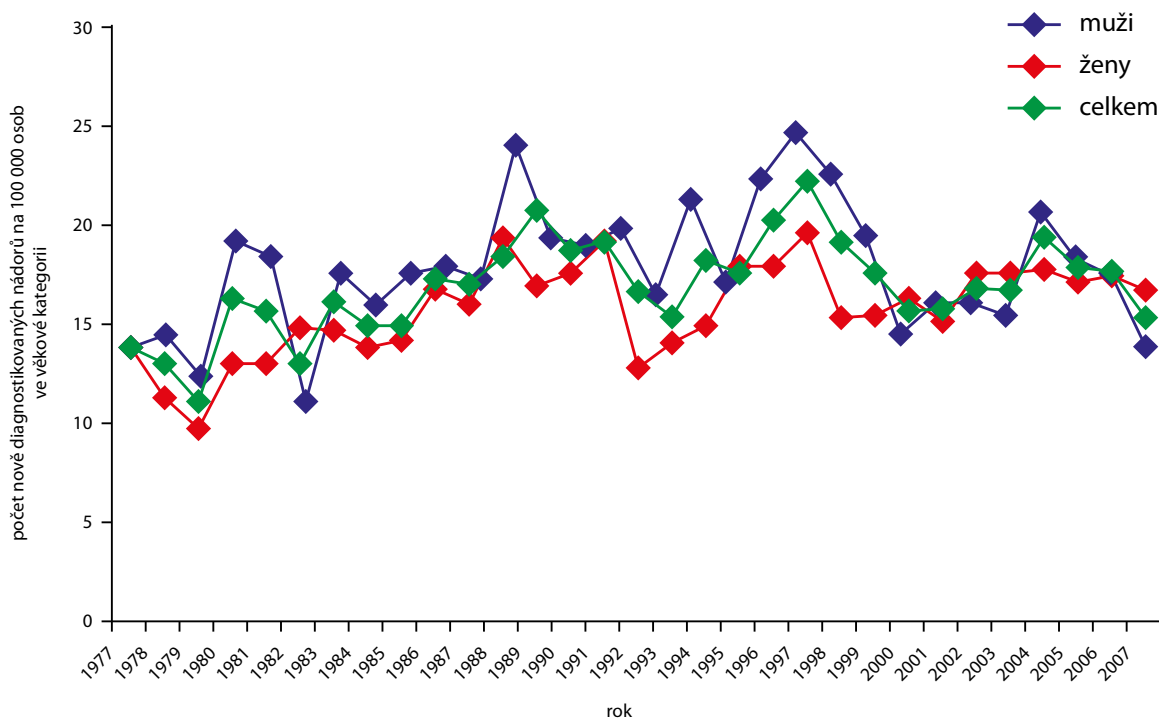
Obr. 1.2 Incidence zhoubných nádorů dle pohlaví u mladých dospělých (20–24 let) v období 1977–2007 v České republice, zdroj ÚZIS ČR

Tab. 1.3 Zastoupení zhoubných nádorů dle věku a pohlaví v České republice, zdroj ÚZIS ČR

Kód MKN-10 Diagnóza / skupina diagnóz	Dospívající (15–19 let)			Mladí dospělí (20–24 let)		
	muži n = 2102	ženy n = 1760	celkem n = 3862	muži n = 3265	ženy n = 2944	celkem n = 6209
C00–C14, C30, C31 dutina ústní, hltan, nosohltan, nosní dutiny	1,7 %	2,2 %	1,9 %	1,4 %	1,7 %	1,5 %
C15–C17 jícen, žaludek, tenké střevo	0,3 %	0,3 %	0,3 %	0,9 %	1,2 %	1 %
C18–C21 tlusté střevo, konečník	1,2 %	4,1 %	2,5 %	2,4 %	3,1 %	2,7 %
C22–C26 játra, žlučník a žlučové cesty, slinivka břišní a jiné orgány trávicí trubice	0,5 %	1,2 %	0,8 %	0,9 %	0,8 %	0,9 %
C32–C34 hrtan, průdušnice, průdušky a plíce	0,8 %	0,5 %	0,6 %	0,9 %	0,5 %	0,7 %
C40–C41 kosti a kloubní chrupavka	9,2 %	6,8 %	8,1 %	3,8 %	1,8 %	2,8 %
C43 zhoubný melanom kůže	2,8 %	8,1 %	5,2 %	5,3 %	9,9 %	7,5 %
C44 jiný ZN kůže	2 %	4,5 %	3,2 %	3,6 %	6,9 %	5,2 %
C45–C49 pojivové a měkké tkáně	4,9 %	3,9 %	4,4 %	3,5 %	3,8 %	3,7 %
C51–C55, C57, C58 vulva, pochva, děloha a jiné gynekologické lokalizace		1,6 %	0,8 %		12 %	5,7 %
C56 vaječník		8,1 %	3,7 %		8,1 %	3,8 %
C62 varle	18,5 %		10,1 %	35,4 %		18,6 %
C64 ledvina	0,7 %	0,6 %	0,6 %	0,8 %	1 %	0,9 %
C65–C68 močové cesty a měchýř	0,6 %	0,3 %	0,5 %	0,9 %	0,3 %	0,6 %
C71–C72 CNS	10 %	8,2 %	9,2 %	7,9 %	6,3 %	7,1 %
C73 štítná žláza	2,2 %	9 %	5,3 %	1,9 %	8,5 %	5 %
C81 Hodgkinův lymfom	18 %	23,1 %	20,4 %	13,8 %	18,6 %	16,1 %
C82–C85 non-hodgkinský lymfom	8,8 %	4,6 %	6,9 %	6,6 %	4,7 %	5,7 %
C910 akutní lymfoblastická leukemie	6,6 %	3,7 %	5,3 %	1,9 %	1,5 %	1,7 %
C920 akutní myeloidní leukemie	3,1 %	3,4 %	3,2 %	2,4 %	2,4 %	2,4 %
C921 chronická myeloidní leukemie	1,2 %	0,7 %	1 %	1,4 %	1,2 %	1,3 %
C90–C96 jiné mizní, krvetvorné a příbuzné tkáně	2,6 %	1,4 %	2 %	1,1 %	1,2 %	1,1 %
– jiné lokalizace	4,2 %	3,5 %	3,9 %	3,3 %	4,8 %	4 %

Obr. 1.3 Zastoupení zhoubných nádorů u dospívajících a mladých dospělých v České republice, zdroj ÚZIS ČR

Obr. 1.4 Vývoj incidence zhoubných nádorů u dospívajících (15–19 let) v letech 1977–2007 v České republice, v grafu jsou zahrnuty všechny diagnózy zhoubných novotvarů (C00–C97), zdroj ÚZIS ČR